

Univerzita Hradec Králové
Fakulta informatiky a managementu
Katedra managementu

Výzkum krize identity a finanční gramotnosti v období adolescence
Bakalářská práce

Autor: Kateřina Gregorová

Studijní obor: finanční management

Vedoucí práce: PhDr. Věra Strnadová, Ph.D.

Hradec Králové

Duben 2019

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

V Hradci Králové dne: 22. 4. 2019

Gregorová Kateřina

Poděkování:

Ráda bych poděkovala mé vedoucí bakalářské práce PhDr. Věře Strnadové, Ph.D. za odborné vedení, za pomoc, čas, trpělivost a cenné rady při zpracování této práce. Také bych ráda poděkovala Ing. Jaroslavě Dittrichové, Ph.D. za pomoc s finanční částí bakalářské práce a Mgr. Jiřímu Havigerovi, Ph.D. za pomoc se zpracováním statistické části bakalářské práce.

ANOTACE

Tématem mé bakalářské práce je výzkum krize identity a finanční gramotnosti v období adolescence. Cílem práce je zjištění stavu v oblasti krize identity a finanční gramotnosti, a to konkrétně u studentů gymnázia, odborné školy a prvního ročníku vysoké školy. V teoretické části se práce zabývá vymezením základních pojmů, jako jsou adolescence, identita, krize identity a finanční gramotnost. Praktická část je zaměřena na výzkum krize identity a finanční gramotnosti u studentů. Výzkumný vzorek představují studenti gymnázia, odborné školy a studenti prvního ročníku vysoké školy. Pro získávání dat je zvolen kvantitativní přístup. Použitým nástrojem je dotazník vlastní konstrukce.

KLÍČOVÁ SLOVA

adolescence, finanční gramotnost, krize identity

ANNOTATION

The topic of my bachelor thesis is research on identity and financial literacy during adolescence. The aim of the thesis is to identify the situation in the area of identity crisis and financial literacy, especially for students of high school, vocational school and first year of university. In the theoretical part, the thesis deals with the definition of basic concepts such as adolescence, identity, identity crisis and financial literacy. The practical part is focused on research into the identity and financial literacy of students. The research sample is represented by students of high school, vocational schools and students of the first year of university. A quantitative approach is chosen for data acquisition. The tool used is a customized questionnaire.

KEYWORDS

adolescence, financial literacy, crisis of identity

Obsah

1	ÚVOD.....	8
2	Teoretická část.....	9
2.1	Adolescence.....	9
2.1.1	Základní charakteristika	9
2.1.2	Historický kontext.....	10
2.1.3	Vývoj jedince v období adolescence	11
2.1.4	Vývoj vztahů v období adolescence	12
2.2	Utváření identity	14
2.2.1	Vymezení pojmu	14
2.2.2	Krize identity	17
2.3	Finanční gramotnost.....	19
2.3.1	Základní vymezení finanční gramotnosti	19
2.3.2	Finanční produkty.....	20
2.3.2.1	Běžný účet a operace s ním spojené	20
2.3.2.2	Úvěrové produkty.....	21
2.3.2.3	Spořicí produkty.....	23
2.3.3	Osobní finance.....	23
2.3.4	Finanční vzdělávání v České republice	25
3	Praktická část	27
3.1	Cíl výzkumu a hypotézy	27
3.2	Metodika výzkumného souboru	28
3.3	Průběh šetření	28
3.4	Výsledky a interpretace výzkumu.....	28
3.4.1	Obecné informace o respondentech.....	29
3.4.2	Vyhodnocení části vytváření identity	31
3.4.3	Souhrnné výsledky vytváření identity	37

3.4.4	Vyhodnocení části finančního chování.....	40
3.5	Verifikace hypotéz.....	47
4	Diskuse.....	51
5	ZÁVĚR.....	54
6	Seznam použitých zdrojů.....	56
7	Seznam grafů, tabulek a obrázků.....	58
8	Přílohy.....	59

1 ÚVOD

Motivace k tomuto tématu pochází hlavně z jeho zajímavosti. Domníváme se, že každý mladý člověk si někdy v životě prošel fázemi života, kdy nevěděl, kam ubírat svou pozornost a jakým směrem kráčet. Takovouto krizí identity si prochází téměř každý dospívající, či adolescent. A stejně jako krizí identity si adolescenti prochází také neznalostí v oblasti vlastních financí, kdy se učí s penězi zacházet.

Cílem naší bakalářské práce je proto výzkum krize identity a finanční gramotnosti v období adolescence u studentů Gymnázia, Pardubice, Mozartova 449, Obchodní akademie Pardubice, Univerzity Hradec Králové a Univerzity Pardubice. V této práci se budeme zabývat adolescencí a identitou, jež je důležitým hlediskem v životě každého z nás. Poté se budeme v práci zaměřovat také na finanční chování studentů středních a vysokých škol.

V teoretické části bakalářské práce se budeme zabírat uvedením do dané problematiky. Konkrétně si vysvětlíme pojmy, jako jsou adolescence, identita a krize identity. Poté si popíšeme pojmy z oblasti finanční gramotnosti. Jedná se o pojmy finanční gramotnost, finanční produkty, osobní finance a finanční vzdělávání v České republice.

Praktická část výzkumu byla uskutečněna pomocí dotazníkového šetření. Dotazník jsme rozdělili do tří částí. První z nich se zabývá obecnými informacemi, které nám říkají kolik let je respondentům, jaké je jejich pohlaví a jakou navštěvují vzdělávací instituci. Druhá část se zaměřuje na vyhodnocení míry identity, ve které se dotazovaní nacházejí. Obsahuje otázky, které zjišťují spokojenost respondentů s výběrem oboru, spokojenost se sebou samým a míru ovlivnitelnosti ostatními. Třetí část dotazníku se zabývá finančním chováním studentů. Do této části začleňujeme otázky týkající se příjmů studentů, užití běžných bankovních produktů a chování při nedostatku financí. Celý dotazník s jednotlivými otázkami nalezneme v příloze č. 1.

Výstupem závěrečné části bakalářské práce je verifikace hypotéz a následné porovnání očekávané míry identity a finanční gramotnosti s realitou.

2 Teoretická část

2.1 Adolescence

V následující kapitole se budeme zabývat vymezením samotného pojmu adolescence, jeho historickým kontextem a vývojem jedince v oblasti adolescence.

2.1.1 Základní charakteristika

Adolescence, česky dospívání, je velmi důležitým obdobím života. Období dospívání patří mezi významné etapy celoživotního utváření člověka. Každý, kdo se s dospívajícím člověkem setká, by se měl snažit mu porozumět (Macek, 1999, s. 11).

Slovo adolescence je odvozeno od latinského *adolescere*, což v překladu znamená dorůstat, dospívat, či mohutnět. Termín byl ve významu tak, jak ho známe poprvé použit v 15. století (Macek, 1999, s. 11).

U jednotlivých autorů se časové vymezení adolescence velmi liší. V globálním hledisku se mluví o druhém desetiletí života. Macek (2003, s. 9) říká, že: *„Adolescence (v české terminologii mládí) je pak většinou datována od 15 do 20 (22) let.“*

Podle Macka (2003) je adolescence dospívání i mládí současně. Od ostatních životních etap se odlišuje a současně je vnitřně diferenciovaná. Rozděluje se na tři fáze:

- časná adolescence, jež je vymezena v časovém rozmezí 10 – 13 let,
- střední adolescence určena přibližně intervalem 14 – 16 let,
- pozdní adolescence, která začíná v 17 letech a končí ve 20 letech, ne-li déle.

Podle Vágnerové (2012, s. 369) se však adolescence dělí pouze na časnou a pozdní. Časná adolescence je označována jako pubescence a zahrnuje prvních 5 let dospívání. Časově je lokalizována přibližně do období mezi 11. a 15. rokem. Změny zevnějšku v období rané adolescence ovlivňují identitu, sebepojetí i sebehodnocení adolescenta a také jeho vztahy s blízkými (Macek, 2003 cit. podle Sobotková a kolektiv, 2014, s. 27). Současně také dochází ke změně způsobu především abstraktního myšlení. Důležitým mezníkem pro život v období rané adolescence je

ukončení povinné školní docházky, které je spojeno s osamostatňováním se od rodičů. Adolescent již nepocituje potřebu závislosti na rodině a její ochranu (Vágnerová, 2012, s. 369-370).

Pozdní adolescence podle Vágnerové (2012, s. 370) navazuje na ranou adolescenci a trvá přibližně od 15 do 20 let. Kromě pohlavního dozrání a prvního sexuálního styku se mění především osobnost dospívajícího. Velmi důležitým mezníkem je ukončení profesní přípravy a následný nástup do zaměstnání nebo na navazující studium. S tím souvisí i dosažení ekonomické samostatnosti, které dříve než vysokoškoláci dosahují lidé v dělnických profesích. V tomto období se také zklidňují a stabilizují vztahy s rodiči. Dále se rozvíjí vztahy s vrstevníky, s tím souvisí první partnerské vztahy.

V základním biologickém smyslu je období adolescence vymezeno jako etapa života, která je spojována s biologickým zráním, se zrychlením tělesného růstu a nově také se schopností reprodukce (Sobotková a kolektiv, 2014).

Podle Sobotkové a kolektivu (2014) kromě řady význačných psychických změn dochází také k novému sociálnímu zařazení mladého člověka do společnosti. To se odráží v odlišném očekávání společnosti, především pokud jde o chování a výkony mladého jedince. Odráží se to ale také v měnícím se pojetí vlastní role, vlastního „já“.

2.1.2 Historický kontext

Adolescence by se podle Aristotela (384-322 př. n. l.) dala datovat do třetí periody (14-21 let) sedmiletých cyklů. Adolescence byla v období Aristotela chápána jako svébytné období, v němž má člověk – muž ukončit svůj tělesný a pohlavní vývoj, dále dotvářet svůj charakter, myšlení a rozum. Dle Aristotela by se takový mladý člověk měl věnovat studiu abstraktních věd, jako jsou matematika, astronomie a teorie hudby (Macek, 2003).

John Locke (1632-1704) v polovině 17. století řekl, že duševní rozvoj jedince probíhá plynule od narození dítěte a dosahuje vrcholu právě v období adolescence. Jeho pojetí „tabula rasa“ ve vztahu k narozenému dítěti přisuzuje velký význam vlivům prostředí a výchovy (Macek, 1999).

Prvním, kdo zdůraznil potřebu „přemostění“ mezi dětstvím a dospělostí, byl J. J. Rousseau (1712-1778). Ve svém díle *Emil* čili o výchově hovoří o etapách vývoje a datuje adolescenci mezi 15. a 20. rok života. V předchozím období (12-15 let) se podle něj prohlubuje sebeuvědomění. Adolescence je dobou emocionálního dozrávání a přesunu od sobeckosti k zájmu o druhé. Rousseau tak de facto položil základ pro hlubší úvahy o adolescenci jako o samostatném období (Davis, 1985; Koops, 1996 cit. podle Macka, 1999).

2.1.3 Vývoj jedince v období adolescence

Jak jsme se již zmiňovali v podkapitole 1.1, puberta kromě jiného souvisí také s řadou hormonálních a fyzických změn. Ty tvoří základ přechodu od dětství do dospívání (Sobotková a kol., 2014, s. 28). Je důležité podotknout, že dívky obecně dospívají dříve než chlapci (Vágnerová, 2012, s. 373). Sobotková a kol. (2014, s. 28) uvádí, že: *„Ženy a muži se liší jak v době, tak i ve způsobu začátku puberty; liší se totiž v požadavcích na reprodukci“*. U žen je totiž pro případné těhotenství nutné, aby se v jejich těle nacházelo dostatečné množství hormonů, a to především leptinu, což je hormon podílející se na regulaci tělesné hmotnosti (Susman, Dorn, 2009 cit. podle Sobotková a kol., 2014, s. 28). S tím souvisí tzv. kritická tělesná hmotnost, která je pro začátek puberty u dívek velmi důležitá a stanovuje se více než 20% tělesného tuku (Koliba, 1994 cit. podle Macek, 2003, s. 43).

Předčasný nástup puberty u obou pohlaví má negativní důsledky. U dívek je předčasná vyspělost spojována především s negativními psychologickými a zdravotními problémy, např. časnější začátek sexuálního života. Zatímco u chlapců je předčasná vyspělost spojována s vyšší depresivitou (Susman, Dorn, 2009; Holub a kol., 2008; Kaltiala-Heino a kol., 2003 cit. podle Sobotková a kol., 2014, s. 29).

Další oblastí, ve které v období adolescence dochází k četným změnám je oblast kognitivní. Adolescenti v této době procházejí velkým množstvím změn, ať už jde o změny tělesné, emociální, změny role v rodině, vztahy s vrstevníky či změny ve školní aktivitě. Převládá u nich touha porozumět sami sobě a dát všem věcem smysl. Začínají si tak vytvářet vlastní identitu (Kuhn, 2009 cit. podle Sobotková a kol., 2014, s. 30). Ve fázi rané adolescence se vytváří abstraktní myšlení. S přibývajícím věkem se mění i charakteristiky paměti. Mění se jak paměť krátkodobá, tak i dlouhodobá. Přirozeně se

totiž zvyšují životní zkušenosti i kvantita informací uložená v dlouhodobé paměti (Blatný, Osecká, Macek, 1993 cit. podle Macek, 2003, s. 46).

V pozdní adolescenci přechází absolutní myšlení ve více relativní vztahové a sebereflektující (Petersen, Leffert, 1992 cit. podle Macek, 2003, s. 47). V témže období dochází k další diferenciaci kognitivních schopností. Objevují se zde jedinci s převahou analytických schopností, kteří v běžném životě nemusí být tolik úspěšní, a také jedinci s převahou praktické a sociální inteligence – ti jsou v běžném životě úspěšnější (Stenberg, 2002; Siegler a kol. 2003 cit. podle Vágnerová, 2012, s. 382). Co se týče morálního vývoje a prosociálního chování, u žen převažuje „morálka pečování“, která souvisí s větší vahou rodinné perspektivy než je tomu u mužů. U těch spíše převládá morálka spravedlnosti, ve které se více reflektuje perspektiva společenská (Heidebring 1997 cit. podle Sobotková a kol. 2014, s. 31).

Další, neméně důležitou oblastí je emoční vývoj adolescenta. V rané adolescenci se setkáváme s emoční labilitou a posuny nálad k negativním rozladům. Jde o období krizí a pocitových zvrátů (Příhoda, 1967 cit. podle Macek, 2003, s. 47). Pro ranou adolescenci je dále typická náladovost a nepřiměřenost reakcí k různým podnětům (Vágnerová, 2014, s. 390). U starších adolescentů dochází k odeznívání náladovosti a vysoké lability. U těchto jedinců přibývá silných prožitků, vyšší stálost v oblasti citů a ubývá impulzivnosti i emocionální dráždivosti (Kon, 1986 cit. podle Macek, 2003, s. 48).

Z výše uvedeného vyplývá, že adolescence je soubor velmi složitých procesů, které mladého člověka formují do jeho dospělé verze. Základním vývojovým úkolem v období adolescence je hledání vlastní identity (Erikson 1968 cit. podle Macek, 2003, s. 62).

2.1.4 Vývoj vztahů v období adolescence

Interpersonální vztahy jsou pro adolescenta velmi důležité při rozvoji komunikačních vlastností a při rozvoji sebedůvěry. Zároveň jsou důležité z hlediska přípravy na budoucí dospělé role – partnerské, rodinné, profesní a přátelské (Langmeier, 1983 cit. podle Macek, 2003, s. 52).

V období rané adolescence se mění především vztahy k autoritám. Veškeré autority, především tedy rodiče a učitelé se setkávají ze strany adolescenta s velkou

kritikou a netolerancí. Nic z toho však nedělá adolescent kvůli tomu, aby autoritu zničil, ale pouze kvůli tomu, aby se jí stal sám (Vágnerová, 2014, s. 395). Ovšem rodina jako taková má pro pubescenta velký význam, i když se od ní s přibývajícím věkem odpoutává víc a víc. Adolescenti totiž vnímají své rodiče jako velmi důležité osoby, jež je ovlivňují. To se nejvíce ukazuje ve chvílích, kdy se dostane mladý adolescent do krizové situace nebo se potřebuje významně rozhodnout. V takových chvílích se totiž pubescent vždy obrátí na rodiče (Deković, Meeus, 1993 cit. podle Macek 2003).

Vliv vrstevníků na mladšího adolescenta roste. Vztahy s osobami sobě rovnými jsou pro ně čím dál důležitější. V prvním stadiu adolescence se v kolektivu vytváří malé skupinky – party. Ty mají většinou tři až deset členů, obvykle nejsou smíšené. Postupem času, když adolescenti začínají více dospívat, se mění tyto malé skupinky ve větší skupiny, které již nejsou výhradně chlapecké nebo dívčí. Obvykle mají něco mezi patnácti a třiceti členy. Schází se většinou na různých společenských akcích, „mejdanech“ (Macek, 1999). Kromě toho se s ranou adolescencí také pojí potřeba blízkého přátelství, ve kterém je vysoká intimita, otevřenost a téměř nulová soupeřivost. Pokud přátelství přetrvávají celou ranou adolescencí, stávají se tak velmi stabilními a je větší možnost, že budou trvat celý život (Blatný, 2016, s. 108).

V pozdní adolescenci se již adolescent od rodiny částečně odpoutal, ale přesto se k ní rád vrací. Skupinové vztahy ztrácí na důležitosti, dochází spíše k utváření přátelství mezi jednotlivými jedinci. To souvisí se snižující potřebou skupinové identity a se stále se zvyšující potřebou sebevymezení. Adolescenti si začínají uvědomovat svoji sexualitu, proto se rozvíjí první partnerské vztahy a dochází na první sexuální zkušenosti (Vágnerová, 2012, s. 397-398).

Velmi podstatnou roli ve všech fázích adolescence mají vzdělávací instituce. Úspěšnost na základní škole je důležitá pro budoucí sociální zařazení studenta, hlavně tedy pro přijetí do další vzdělávací instituce. Na konci základní školy se také žáci definitivně rozdělují na studenty maturitních oborů a výučních oborů. Středoškolské vzdělání formuje studenta pro jeho budoucí profesní život. Nástup na vysokou školu není již další podmínkou, někteří adolescenti považují za svůj vrchol střední školu a raději nastupují do zaměstnání (Blatný, 2016, s. 110).

2.2 Utváření identity

Tato část bakalářské práce obsahuje informace o utváření a dosažení identity v období adolescence. Na začátku kapitoly je vysvětlen pojem identita. Uvedeme si mimo jiné, jaké má fáze vývoj. Druhou kapitolou je poté krize identity.

Jedním z nejdůležitějších úkolů adolescenta je rozvíjet pocit sebe jakožto autonomního individua (Erikson, 1968; Eccles, 1999 cit. podle Blatný, 2016, s. 104). *„Mladý člověk v tomto období postupně přijímá nové role spjaté s dospělostí a volí si dlouhodobé osobní cíle a hodnoty. Díky nim získává pocit smyslu života a osobního směřování.“* (Upton, 2011 cit. podle Blatný, 2016, s. 104)

2.2.1 Vymezení pojmu

V současné době je vymezeno několik druhů identity – identita fyzická, identita sociální a identita psychologická (Nakonečný, 2009, s. 353). V naší práci se budeme zmiňovat především o identitě psychologické, proto bychom na úvod rádi uvedli několik informací o identitě fyzické a sociální.

Fyzickou identitou se rozumí vzhled, pohlaví, barva vlasů, otisk palce či jizvy. Na rozdíl od zbývajících dvou identit je možné tuto identitu ztratit při předstírání něčeho, čímž subjekt není. Sociální identita pak představuje obecné role např. otec, matka a jedinečné role např. papež (Nakonečný, 2009, s. 353).

Dle Kerna a kol. (1999, s. 183) není pojem identita lehké jednoznačně definovat. V běžném významu můžeme říci, že při hledání a vytváření vlastní identity se člověk snaží dosáhnout sám sebe, stát se sám sebou. Samotné hledání vlastní identity je velmi dlouhý proces, který začíná v raném dětství a i v dospělosti ho chápeme jako problém. I proto se identita dá vyjádřit jednoduše slovy Kerna a kol. (1999, s. 183): *„být jedinečný a žít v jednotě se sebou samým“*.

Utváření identity se projevuje především pokusy s novými alternativami, spojením různých složek sebepojetí i představ o vlastní osobnosti, díky které dostaneme odpověď na otázku „kdo jsem?“ (Vágnerová, 2012, s. 452). Během celého několikaletého procesu utváření identity plní jedinec celou řadu úkolů a výzev. Některé ze závazků byly přijaty již před dospíváním (především závazky, které se vztahují k pohlaví), jiné budou přijaty až právě v mladé dospělosti (jedná se například

o závazky profesní). Je nutné také podotknout, že v západním světě jsou představy o vývoji identity jiné než ve světě směřem na východ, kde je důraz kladen spíše na skupinové hodnoty (Blatný, 2016, s. 105).

V běžném životě se rozlišují dva aspekty identity. Jedná se o osobní a sociální aspekt. U osobního aspektu jde především o vědomí vlastní jedinečnosti, neopakovatelnosti a ohraničenosti vůči druhým. V tomto osobním měřítku mladý člověk čerpá především ze sebereflexe a sebehodnocení. Pokud jde o sociální aspekt identity, jedná se o pocit začlenění, kolegiální a kontinuitu ve vztazích a čase. V sociálním měřítku identity se odpovídá na otázky typu „kam patřím“ nebo „kam směřuji“ (Macek, 2003, s. 63).

Výrost a Slaměník (1997, s. 223-224) dělí osobní aspekt identity na intrapersonální a interpersonální. Intrapersonální aspekt je založený na pocitu totožnosti, která vyplývá z prožívání kontinuity sebe. Je důležité sebevímání, sebepoznání. Jedinec, který hledá svou identitu, často hledá odpovědi na otázku „čím se od ostatních liším“. V našem případě adolescent poznává, jaká má morální kritéria, která nastavuje společnost a kultura, v níž žije. Obsahem identity jedince v intrapersonální rovině jsou odlišnosti od ostatních a pojmenovávání společných charakteristik.

Vývoj na interpersonální rovině adolescenta při vytváření identity podněcuje opět i otázka „kdo jsem a kým budu ve vztahu k ostatním“. Jedinec vykonává hned několik sociálních rolí najednou, a tak se není čemu divit, že se skládá z celé sady menších identit. V rámci interpersonální roviny se tak adolescentní jedinec identifikuje se sociálními rolemi. Čím více je rozdílných skupin, ve kterých se dospívající nachází, tím více sociálních já má (Výrost, Slaměník, 1997, s. 224).

Jedním z prvních, kdo definoval teorii vývoje identity byl Marcia (1967 cit. podle Blatný, 2016, s. 104), který vycházel ze dvou hledisek. Prvním byla krize, ke které patří hledání, dotazování a zvažování různých možností ve vztahu ke smyslu života. Druhým hlediskem byl závazek, tedy přijetí dané možnosti za svou vlastní. Vývoj identity popsal autor ve čtyřech krocích.

1. Difúze identity, která se rozvíjí u těch jedinců, u kterých zatím nebyla rozvinuta krize identity a přijímají tak jakékoliv závazky, které jim život nabízí.
2. Předčasné uzavření identity se týká těch, kteří přijali závazky dospělosti bez prožití krize.
3. Moratorium identity se vztahuje k období, kdy jedinec hledá a prochází tak krizí identity. V tomto období dospívající nepřijali zatím žádné závazky.
4. Dosažení identity se týká těch jedinců, kteří po období kritického hledání přijali závazky dospělosti a zavázali se k určitým cílům a hodnotám (Marcia, 1967 cit. podle Blatný, 2016, s. 104).

Pokud jedinec dlouho setrvává v difúzní identitě, kdy se příliš nezabývá hledáním a nepřijímá ani žádné závazky, může si zavdávat na psychické potíže (Archer, 2008 cit. podle Blatný, 2016, s. 104).

Z vývojového hlediska je hledání a utváření identity procesem individualizace. Ta se podle R. Josselsonové (1980, cit. podle Macek 2003, s. 63) dělí na čtyři etapy. Tou první je fáze diferenciacce, ve které si adolescent začíná uvědomovat svou odlišnost od vrstevníků a také od rodičů. Zvyšuje se kritičnost vůči rodičům, jejich chování a normám. Velmi často se tak stává, že u adolescentů ztrácí dospělí jedinci svou hodnotu. Adolescenti jsou rodiči zklamáni, protože nejsou tak ideálními, jakými byli v jejich dětských očích (Vágnerová, 2012, s. 462).

Další etapou procesu individualizace je fáze experimentace, která je typická pro přelom rané a pozdní adolescence. V této fázi bývají adolescenti nekritičtí, mají pocit, že jsou neohrožitelní. Snaží se zápasit s vlastními rodiči, protože oni sami vědí nejlépe, co je pro ně nejlepší. V očích dospívajícího roste hodnota přátelství s vrstevníky (Macek, 2003). Problémem tohoto období je, že adolescent si volí své středoškolské vzdělání a odmítá manipulaci ze strany rodičů. Jeho představy nejsou vázány na dalekou budoucnost, ale na nejbližší časový úsek (Vágnerová, 2012).

Třetí etapou tohoto vývoje jedince je fáze postupné stabilizace, ve které dochází k ustálení vztahů s rodiči, což lze chápat jako určité dosažení samostatnosti. Velmi pozitivní na této fázi je vytvoření pravidel soužití s rodinou i blízkými, které se konečně stává klidnějším a podstatně nekonfliktním (Macek, 2003).

Poslední fází je fáze psychického osamostatnění, ve které dochází k ukončení separace ze vztahu k rodině. K tomu dochází na konci adolescence a v době mladé dospělosti. V této fázi také dochází k vytvoření určité formy vlastní identity, která dává existenci mladého jedince určitý řád, směr a smysl pro jeho budoucí život (Vágnerová, 2012, s. 463).

Je třeba opět podotknout, že při vývoji identity jsou rodové rozdíly, hlavně tedy v pozdějších fázích adolescence. Dívky prožívají daleko větší konflikt mezi budoucí profesní kariérou a rodinným životem. Kdežto chlapci jsou od počátku vázáni spíše na svou budoucí profesní kariéru. Pro chlapce je také důležitější politická orientace, nežli pro dívky (Macek, 2003).

2.2.2 Krize identity

Krize identity, nebo jinak také boj ega se superegem, probíhá již od dvanáctého roku života mladého člověka, tedy od doby rané adolescence. Během krize identity dochází k formování, rekonstruování a rozšiřování identity, a to hlavně díky rozpolcení identity adolescenta. Na konci je třeba, aby došlo k celistvému utvoření systému ego-identity (Řehulková a Řehulka, 2001, s. 64). Čím těžší je však boj ega se superegem, tím složitější bude samotná krize identity. V současné době je nejlepší při vývoji identity dominance ega v osobnosti adolescenta (Výrost, Slaměník, 1997, s. 213).

Do období adolescence valná většina dětí přejímala identitu rodičů. Příchodem puberty ovšem nastává moment, kdy je tato přejatá identita přezkoumána a mladý člověk se tak ocitá ve zmatení identity a tím pádem také v „psychosociálním moratoriu“. Adolescent nemá tušení, pro co se má rozhodnout, k čemu se má zavázat, a tak upadá do období neklidu a vnitřního napětí (Kastová, 2012, s. 56).

Pro období krize identity jsou typické pochybnosti o autoritách, o vlastních cílech a hodnotách. V tomto období mají adolescenti velmi rozvinutou sebereflexi, jejich sebeúcta kolísá a míra frustrační tolerance je velmi nízká. Při výběru osobních cílů a hodnot, ke kterým se adolescent zaváže, je vždy nutné uvědomění si osobního závazku (Řehulková a Řehulka, 2001, s. 64).

Mladý člověk se totiž během krize identity hledá a snaží se stát autentickým člověkem. To však velmi často vede ke dvojstranným pocitům. Pro některé dospívající

se tak snaha dohnat „pravé já“ může stát velkým břemenem. Může tak dojít k poruše vztahu k vlastnímu já. Dospívající má vysokou potřebu vědomí vlastní ceny, která může směřovat k přecenění vlastní vůle. Kromě toho dochází také k přílišnému sebeovládání, kdy jde například o kontrolu příjmu potravy, odřikání si něčeho, hraniční výkony. Opačnou možností je rezignace na sebeovládání, dochází ke snížení hodnoty vlastního já a odmítání hledání vlastní identity (Macek, 2003, s. 114).

Je potřeba si říci, že krize identity neprobíhá pouze staticky v období dospívání a adolescence. Krize identity totiž probíhá pokaždé, když přichází významná změna identity člověka a jeho života (Kastová, 2012, s. 56).

2.3 Finanční gramotnost

V této části naší bakalářské práce se zaměříme na finanční gramotnost adolescentů. V dnešní době jde o velmi důležité téma, které je třeba řešit, protože kromě dospělých řeší problematiku finanční gramotnosti a ekonomické socializace také děti a dospívající (Opletalová, Kvintová, 2014, s. 36). Podle Opletalové a Kvintové (2014) se nízká finanční gramotnost projevuje během dospívání a dospělosti, kdy jedinci neznají hodnotu peněz, nevědí, co jsou pro ně nezbytné a zbytné výdaje a mají nepřesné představy o finanční realitě. V některých případech budeme finanční gramotnost nahrazovat zkratkou FG.

2.3.1 Základní vymezení finanční gramotnosti

Společnost, ve které žijeme je plná obchodních vztahů, finančních operací a peněz. Orientace v těchto tématech ale není zcela jednoduchá. Velkým pomocníkem pak může být samotná finanční gramotnost.

V Národní strategii finančního vzdělávání je základní definice finanční gramotnosti definována podle Hesové (2014, s. 5) takto: *„Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“*

Finanční gramotnost dále představuje specializovaný obor, který je jinak součástí ekonomické gramotnosti. Finanční gramotnost popisuje makroekonomické i mikroekonomické aspekty s ní spojené. FG cíleně rozvíjí klíčové vědomosti v oblasti financí, které by měl znát každý občan České republiky a sám ji účelně využít v sociální společnosti (MFČR, 2007, s. 8).

Laicky by se dala finanční gramotnost označit jako schopnost číst, rozebrat a spravovat osobní finanční podmínky, které mají velký vliv na naše materiální zajištění. Pro finančně gramotného člověka není problém finančně plánovat,

orientovat se ve vlastních finančních rozhodnutích a reagovat na veškeré životní události, které ovlivňují jeho život (Bertl, 2012, s. 9-11).

Finanční gramotnost jako taková je spjata s numerickou gramotností, která pomáhá při řešení finančních početních úloh. Dále se pojí s informační gramotností, jež pomáhá vyhledávat a hodnotit potřebné ekonomické informace a v neposlední řadě gramotnost právní, která zajišťuje orientaci v právním systému. Všechny tyto druhy gramotností jsou nezbytné pro souhrnný náhled na danou finanční problematiku, při orientaci na trzích jednotlivých finančních produktů a peněz, při porovnávání a volení té nejvhodnější nabídky produktů a služeb (Círus L., Círus A. a kol., 2016, s. 52).

Finanční gramotnost se dělí na tři provázané složky:

- peněžní gramotnost, kde jde o kompetence spojené se správou platebních nástrojů (např. běžný účet), o hotovostní a bezhotovostní transakce, nebo
- cenovou gramotnost, která má kompetence k porozumění cenovým mechanismům a inflaci, nebo
- rozpočtovou gramotnost, jež má kompetence pro správu jak osobního, tak rodinného rozpočtu, jež prokazuje schopnost zvládat různé nenadálé životní situace z finančního hlediska (Círus L., Círus A. a kol., 2016, s. 53).

2.3.2 Finanční produkty

Finanční produkty jsou produkty, které poskytují všechny bankovní i nebankovní instituce spotřebiteli.

2.3.2.1 Běžný účet a operace s ním spojené

Běžný účet je základním finančním produktem každodenní potřeby. Běžný účet nám umožňuje peníze vkládat a zároveň kdykoliv vybírat. Slouží k provádění bezhotovostního platebního styku. Běžné účty mají obvykle nízkou nebo nulovou úrokovou sazbu (Bailey, Law, 2011, s. 183). V dnešní době banky obvykle nabízí balíčky produktů a služeb, ve kterých se kromě klasického běžného účtu nachází nejčastěji elektronické bankovníctví, platební karty apod. K založení běžného účtu stačí fyzické osobě pouze doklad totožnosti (Dittrichová, Svobodová, Soukal, Jindra, 2014, s. 72-73).

Debetní karta umožňuje bezhotovostní platby a výběry z bankomatů. Spotřebitel čerpá z debetní karty peníze, které má na svém běžném účtu. Banky pomocí debetních karet umožňují a zjednodušují klientovi manipulaci s jeho vlastními penězi. Ve chvíli, kdy spotřebitel nemá na účtu, který patří ke kartě dostatek peněz, není mu povolen výběr hotovosti (Petýrková, Chmelařová, 2011, s. 48).

Kreditní karta umožňuje klientovi banky nákup na úvěr. Respektive je umožněn nákup ihned, ale zaplacení bance až později v dohodnutém termínu. Kreditní karta je vázána k úvěrovému účtu, na kterém je vždy stanoven maximální limit k čerpání peněz banky. Pokud klient splácí úvěr včas v tzv. bezúročném období, nemusí platit žádné vysoké úroky (Petýrková, Chmelařová, 2011, s. 48). Pro banku jsou kreditní karty výhodné, především pokud klienti nesplácí včas, a tedy platí úroky. Pokud kreditní kartu vydá jiná nežli bankovní společnost, například splátková, nazýváme platební kartu nákupní úvěrovou kartou (Skořepová & Skořepa, 2008).

2.3.2.2 Úvěrové produkty

Na začátek je nutné objasnit si rozdíl mezi půjčkou a úvěrem. V obou případech jde o poskytnutí prostředků věřitelem, v našem případě nejčastěji bankou. V případě půjčky jsou však předem stanovené podmínky splácení a výše úroku, či jiných odměn. Nejde však pouze o finanční prostředky, ale i jiný hmotný majetek. Samotná smlouva o půjčce může být založena výhradně tehdy, pokud věřitel žadateli předmět smlouvy předá. U úvěru jde pouze o poskytnutí finančních prostředků (Petýrková, Chmelařová, 2011, s. 70).

Úvěry dělíme na krátkodobé se splatností 1 rok a dlouhodobé, které nejčastěji slouží k financování investičních potřeb. Další dělení je dle subjektu, který o úvěr žádá, na úvěr pro fyzickou osobu, pro právnickou osobu a úvěry obcím a městům. Podle účelovosti jsou úvěry účelové, kde je bance přesně znám účel použití a neúčelové, což je například kontokorentní úvěr (Dittrichová, Svobodová, Soukal, Jindra, 2014, s. 59).

Kontokorentní úvěr je povolené přečerpání limitu na debetní kartě, který patří k běžnému účtu. Využívá se jak při výběru hotovosti, tak při přímém bankovníctví. Kromě úroku z čerpané části platí klient také samotné vedení kontokorentu. Klient má na účtu zároveň nastaven úvěrový rámec, který určuje maximální limit pro částku

kontokorentu (Soukal, Hedvičáková, Sokolová, Dittrichová, Ptáčková, Soukalová, 2015, s. 213).

Spotřebitelský úvěr slouží ke krytí spotřebních výdajů. Jedná se o jednorázové financování nákupů předmětů, pořizování zařízení, koupě bytů a rekonstrukce. V posledních letech slouží spotřebitelský úvěr také k nákupu dovolených a dárků (Petýrková, Chmelařová, 2011, s. 71). Spotřebitelské úvěry jsou typické nízkými úroky. Obvykle je potřeba zajištění úvěru v případě platební neschopnosti klienta, nejčastěji ručitelským závazkem jiného občana (Dittrichová, Svobodová, Soukal, Jindra, 2014).

Hypoteční úvěr zajišťuje finance nejčastěji na nákup, či rekonstrukci nemovitosti. Částka, kterou klient získá, se odvíjí od hodnoty nemovitosti, k níž je hypotéka přiřazena. Částka, kterou si spotřebitel půjčí, nikdy nemůže přesáhnout hodnotu odhadu nemovitosti. Zjednává se na dobu od 5 do 30 let. U hypotečního úvěru si klient volí mezi proměnlivou a plovoucí sazbou nebo fixací úroků, při které se po sjednanou dobu výše úroků nemůže měnit. Splátka hypotečního úvěru se nazývá anuita. Jedná se o stálou splátku, ve které se mění pouze podíl jistiny a úroku. Jistinou je myšlena část kapitálu, kterou si dlužník půjčil. U každé hypotéky je nutno ručit, nejčastěji samotnou nemovitostí (Bertl, 2018, s. 54). Od října 2018 se výrazně změnila podmínky pro udělení hypotečního úvěru. Česká národní banka doporučuje pro poskytování hypotečních úvěrů požadavky na výši příjmu. Nově by výše dluhu žadatele neměla přesáhnout devítinásobek jeho příjmu za jeden rok. Současně by však žadatel měl splácet maximálně 45 % svého měsíčního příjmu. Doporučení a zavedení těchto bodů souvisí s narůstajícími riziky, která jsou spojena s expanzí bankovních úvěrů a podceňováním rizik ze strany klientů bank (Tisková zpráva ČNB, 2018).

Leasing je typický tím, že nakupující je povinen zaplatit část ceny kupované věci, tzv. akontaci. Je to nákup na delší časové období. Velkou nevýhodou leasingu je fakt, že při uzavření smlouvy se kupující nestává majitelem, ale stane se jím až po zaplacení celé hodnoty kupované věci (Petýrková, Chmelařová, 2011, s. 72).

2.3.2.3 Spořicí produkty

Pokud máme dostatek financí a chceme, aby nám pouze neležely, je pro nás vkladový účet tím pravým. Peníze, které na vkladový účet vložíme, jsou úročeny, a tak původní částka, kterou jsme vložili, pomalu roste. Vkladové účty dělíme na spořicí účty, vkladní knížky a termínované vklady. Samostatnou kapitolou potom zůstává stavební spoření (Petýrková, Chmelařová, 2011, s. 66).

Na spořicí účty můžeme vkládat libovolně vysokou částku. Obvykle je spořicí účet propojen s běžným účtem. Je možný okamžitý přístup k penězům, to ale na škodu úrokům (Petýrková, Chmelařová, 2011, s. 66).

Stavební spoření je kombinací spořicího a úvěrového produktu. Minimální doba, na kterou se stavební spoření zakládá, je 6 let. Oproti spořicímu účtu z něho peníze nejdou ihned vyjmout, dokud není spořeno alespoň 6 let, anebo není dosaženo cílové částky, která je sepsána ve smlouvě. Velkým kladem stavebního spoření je vyšší výnosnost, než je tomu u spořicího účtu a vyšší jistota. Další výhodou je, že stavební spoření je jediné, které podporuje stát svými pravidelnými příspěvky (Soukal, Hedvičáková, Sokolová, Dittrichová, Ptáčková, Soukalová, 2015, s. 225).

Pokud máme jistotu, že máme dostatek financí a jistotu a víme, že je nebudeme v budoucnu potřebovat, můžeme zvolit termínované vklady. Peníze jdou totiž vybrat až v předem sjednaném termínu. Úroky u termínovaných vkladů bývají výhodnější než u spořicích účtů (Petýrková, Chmelařová, 2011).

2.3.3 Osobní finance

Téma osobních financí je z pohledu mladého dospívajícího velkou neznámou. Zároveň je však tématem, které je pro jeho budoucnost velmi důležité. Je velmi potřebné znát rozdíl mezi příjmy a výdaji. Stejně potřebná je také znalost tvorby rozpočtu a následné plánování. Co se týče osobních financí, je vždy nutná přesnost, pečlivost a pravdivost. Pokud si nevedeme osobní finance tak, jak mají být vedeny, můžeme se dostat do velkých problémů, jako jsou například dluhy.

Příjmy obsahují a zahrnují veškeré položky, které dostáváme a přijímáme. Příjmy dále dělíme na příjmy pravidelné, nepravidelné a jednorázové. Mezi pravidelné příjmy lze zařadit například mzdu za odvedenou práci, což je vždy čistá

mzda po odvodu daní, pojištění, u studentů pravidelné kapesné od rodičů. Za nepravidelné příjmy mohou studenti považovat finanční dárky k narozeninám a svátkům, ocenění za umístění v soutěži. Jednorázové příjmy jsou poté například výhra v loterii či dědictví (Petýrková, Chmelařová, 2011, s. 15-19).

Výdaje obsahují všechny položky, které vydáváme. Stejně jako u příjmů jsou i výdaje děleny na pravidelné a jednorázové. U pravidelných příjmů mluvíme o platbě za paušál, výdajích za jídlo a pití, o platbách za bydlení, ošacení, plyn, elektřinu. Za jednorázový výdaj je považována koupě automobilu, domu, investice do cenných papírů. Další dělení výdajů je podle jejich účelu na spotřební výdaje, mezi něž patří výdaje za potraviny a pití, ošacení, obuv. Podle účelu jsou to dále výdaje na bydlení (u studentů koleje, či pronájem spolubydlení), které zahrnují i výdaje za energie, plyn, vodu a výdaje další, jež obsahují například již zmiňovaný nákup cenných papírů (Dittrichová, Svobodová, Soukal, Jindra, 2014, s. 183).

Dalším významným dělením výdajů je rozdělení na zbytné a nezbytné výdaje. U tohoto dělení je důležité si říci, že závisí na nutnosti potřeby k životu. Nezbytné výdaje jsou pro život nutné. Patří tak mezi ně nájemné, splátky půjček a hypoték, potraviny, platby za energie, platby za internet a telefon, bankovní poplatky, pojištění a spousta dalšího. U studentů se nejčastěji tedy jedná o platby za potraviny a jídlo, ošacení, nájem za kolej/byt, platby za telefon a internet, léky, drogerie. Důležité je si říci, že mezi nezbytné výdaje patří i takové výdaje, které jako občané musíme platit. Zbytné výdaje jsou takové, bez kterých se v životě obejdeme. Nejčastěji se jedná o nákup zboží a služeb, které můžeme odložit či úplně vypustit. U studentů jde například o cigarety a alkohol, jídlo v restauracích, módní oblečení a drahé dovolené (Dittrichová, Svobodová, Soukal, Jindra, 2014, s. 184-185).

Abychom získali přehled o svých financích, je nutné si vytvořit rozpočet. Vytvořením rozpočtu totiž dochází k uznání, že naše finance jsou omezené. Dost možná se nám nebude líbit, že některé věci si již po vytvoření rozpočtu nebudeme moci dopřát a dovolit. Je to sice poměrně obtížné, ale v skutku prospěšné (Bailey, Law, 2011, s. 138). Díky rozpočtu získáme jasný přehled o tom, kolik toho za dané časové období získáme a kolik utratíme. Zjistíme poté, zda opravdu dokážeme zaplatit vše potřebné a zda neutráčíme za zbytečnosti (Petýrková, Chmelařová, 2011, s. 15).

Vytváření samotného rozpočtu předchází sestavení přehledu příjmů a výdajů, jehož vytvoření není nijak složité. Postačí nám pouze papír a tužka. Na papír si vypíšeme do jednoho sloupečku veškeré příjmy a do druhého sloupečku veškeré výdaje. Od vytvoření přehledu příjmů a výdajů je k vytvoření rozpočtu opravdu jen „krůček“ (Dittrichová, Svobodová, Soukal, Jindra, 2014, s. 184-185).

Petýrková a Chmelařová (2011, s. 18) říkají, že: „*Rozpočet je soupis všech příjmů a výdajů, které je osoba nebo rodina schopna naplánovat a předvídat.*“ Pokud se ptáte, zda se vyplatí skládat rozpočet i studentům, kteří zatím nebudou mít v rozpočtu tolik položek, tak rozhodně ano. Jde hlavně o to, že se naučí vycházet s finančními prostředky, které mají k dispozici. Je nutné pamatovat, že v rozpočtu jde pouze o pravidelné příjmy a výdaje, které se dají předpovídat a dá se s nimi kalkulovat každý měsíc stejně (Peterková, Chmelařová, 2011, s. 18).

Výsledkem správně složeného rozpočtu, ve kterém převažují příjmy nad výdaji je přebytkový rozpočet. V takovém případě můžeme hovořit o úsporách, které jsme schopni vytvořit. Ty se hodí v případě výpadku některého ze stálých a pravidelných příjmů nebo v případě nečekaných výdajů. Pokud výdaje v rozpočtu převyšují příjmy, jedná se o schodkový, nebo také deficitní rozpočet. V takové situaci je vhodné navýšit příjmy, nebo omezit výdaje, hlavně tedy ty zbytné. Pokud si při schodkovém rozpočtu půjčíme peníze na pokrytí výdajů, můžeme se dostat do dluhové spirály (Dittrichová, Svobodová, Soukal, Jindra, 2014, s. 186).

2.3.4 Finanční vzdělávání v České republice

Finanční vzdělání pro je každého spotřebitele velmi důležité. Finančně vzdělaný občan se stává plnohodnotným účastníkem finančního trhu a je schopen vytvářet a přijímat odpovědná rozhodnutí. Kromě sebe totiž finančně vzdělaný člověk zvládne zajistit i rodinu. O nedostatečné finanční gramotnosti občanů České republiky vypovídá neustále se zvyšující zadluženost obyvatelstva, nárůst nezaplacených pohledávek a exekucí na majetek. Především na základě výše zmíněného je nutné klást větší důraz na finanční vzdělávání občanů České republiky (MFČR, 2010).

Z výzkumu v roce 2007 vyplývá, že cca $\frac{3}{4}$ dospělé populace považují finanční vzdělání za důležité. Podle stupnice od 1 do 3 se 35 % dotazovaných ohodnotilo stupněm 3, co se týče finanční vzdělanosti. Přesně 81 % respondentů uvedlo, že

v oblasti financí a bank je školní docházka nikterak neobohatila. Valná většina dotazovaných je pro pasivní vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti. Téměř $\frac{3}{4}$ respondentů mají zájem o čtení letáků a článků na internetu, $\frac{2}{3}$ by četly odborné přílohy v tisku nebo sledovali odborné pořady v televizi. Pokud by finanční vzdělávání bylo zdarma, upsalo by se k jeho účasti $\frac{3}{4}$ dospělé populace (MFČR, 2010).

Pro finanční vzdělávání je ale důležité, aby se začalo již na základních a středních školách. Proto vytvořila pracovní skupina pro finanční vzdělávání řízená Ministerstvem financí ČR dokument, jež je pojmenován Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách. První verze tohoto dokumentu pochází z roku 2006 (Círus L., Círus A. a kol, 2016, s. 56).

Prvním z kroků pro implementaci finanční gramotnosti do počátečního vzdělávání bylo vytvoření Standardu finanční gramotnosti pro žáky 1. a 2. stupně základní školy a také Standardu finanční gramotnosti pro žáky střední školy. Poslední zmíněný odpovídá též Standardu finanční gramotnosti dospělého občana (Círus L., Círus A. a kol, 2016, s. 56).

Obsahem Standardů finanční gramotnosti pro střední vzdělávání je placení (v tuzemské i zahraniční měně), tvorba ceny, inflace, rozpočet domácnosti, přebytek finančních prostředků, nedostatek finančních prostředků, pojištění, předpisy na ochranu spotřebitele a obsah smluv (Círus L., Círus A. a kol, 2016, s. 60-62).

V roce 2010 byla provedena analýza zapracování finanční gramotnosti do vybraných školních vzdělávacích programů. Osloveno bylo celkem 120 škol, z nichž se nakonec podařilo získat 91 vyplněných dotazníků (návratnost 75,8 %). V rámci naší práce nás nejvíce zajímají výsledky skupiny ekonomika a právo. Z této skupiny bylo získáno 15 dotazníků. Co se týče zapracování Standardů je zde více než 70 %. Školy podle výsledků věnují velkou pozornost tématice hospodaření domácnosti. Problematiku finančních produktů i práv spotřebitele zvládla tato skupina z větší části velmi dobře. Závěrem lze říci, že v tomto odvětví je zapracování Standardu finanční gramotnosti úspěšné (Rathouská Grmelová a kol., 2010, s. 11-13).

3 Praktická část

3.1 Cíl výzkumu a hypotézy

V námi realizovaném výzkumu chceme zjistit úroveň dosažení krize identity a finančního chování adolescentů. Autorka níže rozebírá dotazníkem sesbírané výsledky výzkumu. V první části se zaměřuje na obecné údaje o respondentech. Veškeré výsledky jsou v grafickém zobrazení. Do obecných údajů jsou zařazeny následující kategorie – pohlaví, navštěvovaná vzdělávací instituce a věk.

Druhá část výzkumu se zajímá o míru dosažení krize identity adolescentů a předposlední část zjišťuje, jak moc jsou respondenti zkušení ve finančním chování, kde aplikují svou finanční gramotnost. V poslední části budeme ověřovat námi stanovené hypotézy, poté se zaměříme na vyhodnocení výsledků. Hypotézy, které si pro tento výzkum stanovujeme, zní:

H1: Dosažení krize identity má souvislost s věkem respondentů.

Touto hypotézou chceme prokázat, že dosažení krize identity závisí na věku respondentů. Zajímá nás, zda mladší dotazovaní mají nižší úroveň dosažení krize identity než starší respondenti.

H2: U studentů vysokých škol je procento dosažení identity vyšší než u studentů středních škol.

Následující hypotézou chceme potvrdit, že studenti vysokých škol procento dosažení krize identity mají vyšší než studenti středních škol. Vycházíme mimo jiné i z našich zkušeností.

H3: Studenti vysokých škol mají rozvinutější finanční chování než studenti středních škol.

Zde vycházíme z faktu, že studenti vysokých škol jsou starší a tím pádem i zkušenější a své finanční chování, které velmi souvisí s finanční gramotností, mají rozvinutější než studenti středních škol.

H4: Existuje souvislost mezi finančním chováním a dosaženou krizí identity.

Poslední hypotézou si ověříme souvislost mezi dosaženou krizí identity a finančním chováním dotazovaných adolescentů. Dle očekávání by zde částečné souvislost měla být.

3.2 Metodika výzkumného souboru

Všechna data byla získána pomocí online dotazníku, který byl umístěn v aplikaci Formuláře portálu Google Docs.

Dotazník byl rozdělen do tří částí. První část zjišťovala obecné informace o respondentech, jako jsou pohlaví, škola a věk. Další část obsahovala otázky směřované k tématu vytváření identity a krize identity. Třetí část dotazníku obsahovala otázky ohledně finančního chování respondentů. Dotazník je přiložen v příloze č. 1.

3.3 Průběh šetření

Veškerá data byla získána od studentů dvou středních škol a dvou vysokých škol. Mezi respondenty ze středních škol patří studenti Gymnázia, Pardubice, Mozartova 449 a studenti Obchodní akademie Pardubice. Respondenti z vysokých škol navštěvují Univerzitu Hradec Králové a Univerzitu Pardubice.

Dotazníky byly získány v březnu v roce 2019. Respondenti vyplnili dotazníky dobrovolně a ze své vlastní vůle. Všichni účastníci byli návštěvníky prezenční formy studia.

3.4 Výsledky a interpretace výzkumu

V následující podkapitole rozebereme jednotlivé otázky z našeho dotazníku. Ke každé otázce je pro přehlednost vytvořen graf. Přehled všech tabulek a grafů se nachází na samotném konci naší práce. Všechna data byla zpracována pomocí běžného balíčku Google Docs a balíčku Microsoft Office, konkrétně v editoru textů WORD a tabulkovém kalkulátoru EXCEL.

Veškeré tabulky, grafy a obrázky jsou vytvořeny autorkou této bakalářské práce, která je zpracovala samostatně a svépomocí.

3.4.1 Obecné informace o respondentech

V této části bakalářské práce se dozvídáme obecné informace o respondentech. Konkrétně informace o jejich pohlaví, věku a dozvídáme se, kterou vzdělávací instituci navštěvují. Každá otázka a její následné odpovědi mají své grafické zobrazení.

Tabulka 1 Vaše pohlaví je

	Počet	Procenta	Platná procenta	Kumulativní procenta
muž	29	32,2	32,2	32,2
žena	61	67,8	67,8	100,0
Celkem	90	100,0	100,0	

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 1 nám zobrazuje poměr zastoupených pohlaví respondentů. Celkem se výzkumu zúčastnilo 90 respondentů. 67,8 % dotazovaných (61 odpovědí) tvořily ženy, 32,2 % respondentů, tj. 29 odpovědí, tvořili muži.

Z výzkumu tedy plyne, že je zde poměrně velká převaha ženského pohlaví.

Tabulka 2 Jakou navštěvujete školu?

	Počet	Procenta	Platná procenta	Kumulativní procenta
Gymnázium, Pardubice, Mozartova 449	20	22,2	22,2	22,2
Obchodní akademie Pardubice	22	24,4	24,4	46,7
Univerzita Hradec Králové	24	26,7	26,7	73,3
Univerzita Pardubice	24	26,7	26,7	100,0
Celkem	90	100,0	100,0	

Zdroj: Vlastní zpracování

Dotazník pro náš výzkum vyplnilo 24 studentů prvních ročníků Univerzity Pardubice, tj. 26,7 % všech respondentů. Stejně zastoupení respondentů měli také studenti prvních ročníků Univerzity Hradec Králové. Nejméně vyplněných dotazníků,

konkrétně 20 (22,2 %), jsme získali od studentů Gymnázia, Pardubice, Mozartova 449. Celkem 22 dotazníků, tj. 24,4 %, nám vyplnili studenti Obchodní akademie Pardubice.

Tabulka 3 Kolik je vám let?

	Počet	Procenta	Platná procenta	Kumulativní procenta
16	4	4,4	4,4	4,4
17	10	11,1	11,1	15,6
18	17	18,9	18,9	34,4
19	28	31,1	31,1	65,6
20	31	34,4	34,4	100,0
Celkem	90	100,0	100,0	

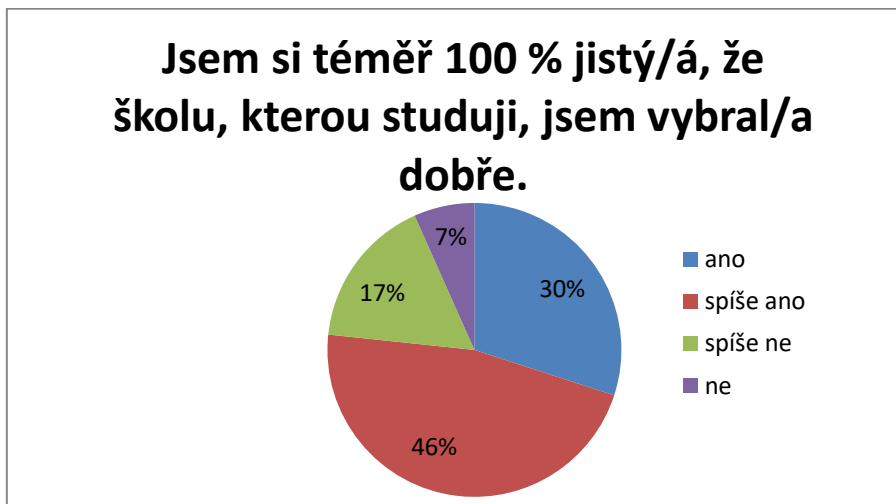
Zdroj: Vlastní zpracování

Nejčetnější věkovou kategorií tvořili dvacetiletí respondenti. Těchto respondentů bylo 31 (34,4 % odpovědí). Další velmi početnou kategorií tvořili respondenti ve věku 19 let, jichž bylo celkem 28 (31,1 % odpovědí). Ve věkové kategorii 18 let figurovalo 17 respondentů (18,9 % odpovědí). Ve věku 17 let bylo 10 účastníků dotazníku (11,1 % odpovědí) a ve věku 16 let přesně 4 dotazovaní (4,4 % odpovědí). Dalo by se říci, že do věkové kategorie 19 a 20 let spadají především vysokoškoláci z Univerzity Pardubice a Univerzity Hradec Králové. Celkem 8 respondentů ve věku 19 let bylo také z Gymnázia, Pardubice, Mozartova 449.

3.4.2 Vyhodnocení části vytváření identity

Na následujících stránkách bakalářské práce jsou zaznamenány otázky, které se dotýkaly utváření identity související s krizí identity. Celkem se jedná o 9 otázek našeho dotazníku.

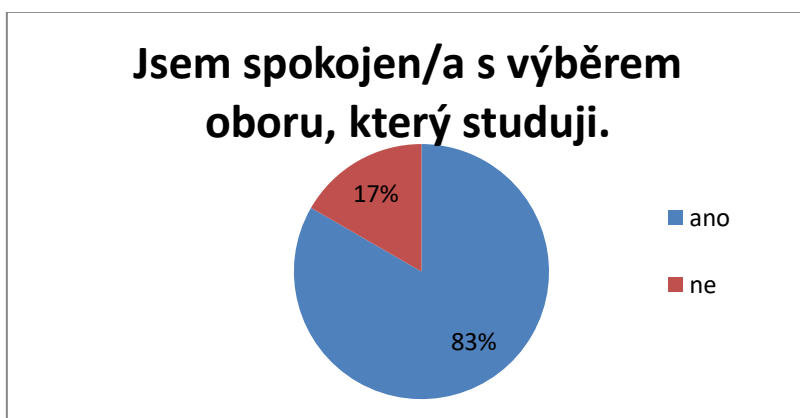
Graf 1 Jsem si téměř 100% jistý/á, že školu, kterou studuji, jsem vybral/a dobře.

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka číslo čtyři sledovala, zda jsou si respondenti 100% jistí výběrem vzdělávací instituce. Výsledky jsou zaznamenány v grafu č. 1. Dle dotazníků si je rovných 30 % respondentů (27 odpovědí) jisto, že výběr školy byl dobrý. Téměř polovina dotazovaných, konkrétně 46 % (42 odpovědí), si je spíše jisto vhodností výběru školy, kterou studují. 17 % respondentů, tj. 15 odpovědí, zodpovědělo, že si spíše nejsou jisti, zda školu zvolili dobře. Celkem 6 respondentů, což tvoří 7 % ze všech dotazovaných, si je 100 % jisto, že si školu dobře nebrali.

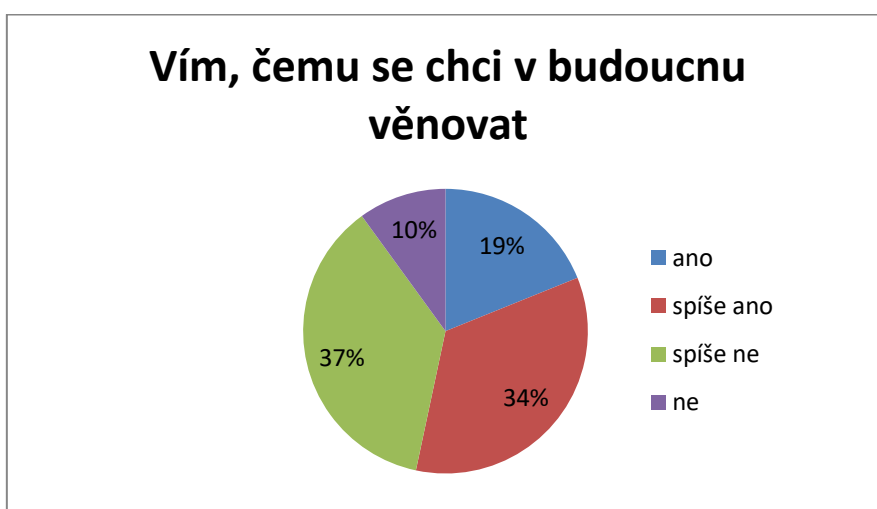
Graf 2 Jsem spokojen/a s výběrem oboru, který studuji.

Zdroj: Vlastní zpracování

Pátá otázka sleduje, zda jsou respondenti spokojeni s výběrem oboru, který studují. Poměr odpovědí je zaznamenán na grafu č. 2. Celkem 75 respondentů odpovědělo na tuto otázku, že jsou spokojeni s výběrem oboru. Těchto 75 respondentů tvoří 83 %. Zbýlých 17 % účastníků výzkumu (15 odpovědí) odpovědělo, že s výběrem oboru spokojeni nejsou. V porovnání s předchozím grafem, který se ptal respondentů na otázku, zda jsou si jisti, zda školu, kterou studují, vybrali dobře, je i u tohoto grafu jasné, že účastníci výzkumu jsou z větší části s oborem, který studují spokojeni.

Graf 3 Vím, čemu se chci v budoucnu věnovat.

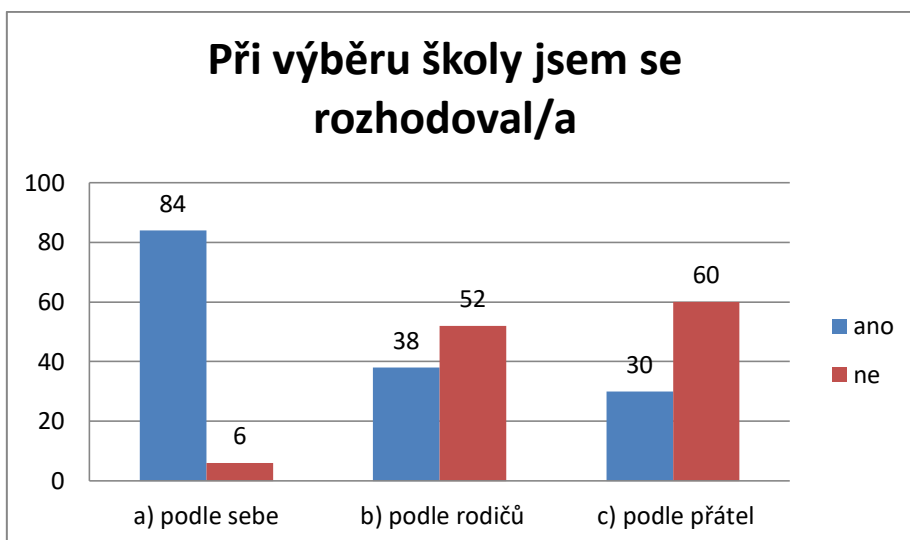

Zdroj: Vlastní zpracování

V grafu č. 6 máme zobrazen poměr respondentů, kteří odpovídali na otázku, zda vědí, čemu se chtějí v budoucnu věnovat. Celkem 19 % respondentů (17 odpovědí) odpovědělo s určitostí, že vědí, čemu se chtějí v budoucnosti věnovat. Počet účastníků výzkumu, kteří vyplnili hodnoty „spíše ano“ a „spíše ne“ je téměř stejný. Hodnotu „spíše ano“ zvolilo 34 % respondentů a hodnotu „spíše ne“ volilo 37 % respondentů. Zbýlých 10 % účastníků výzkumu (9 odpovědí) volilo s určitostí odpověď „ne“.

Po podrobnějším přezkoumání odpovědí na tuto otázku jsme zjistili, že respondenti jakožto studenti středních a vysokých škol odpovídali velmi podobně. To znamená, že u většiny studentů nezávisí na tom, kterou školu studují, ale spíše na jiných faktorech.

Graf 4 Při výběru školy jsem se rozhodoval/a

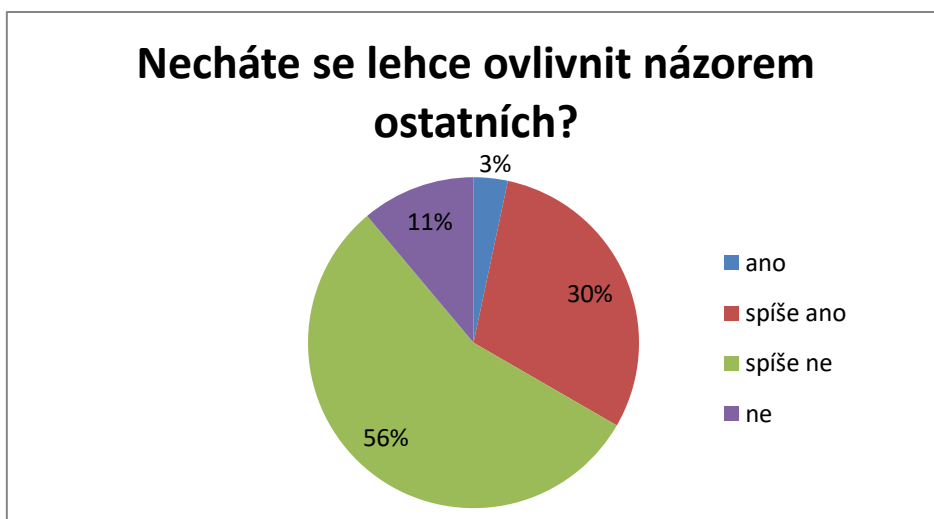
Zdroj: Vlastní zpracování

Sedmá otázka v celkovém pořadí se zaměřovala na to, podle čeho si respondenti volili školu. Výsledky máme zobrazeny v grafu č. 4. Při výběru školy se podle sebe rozhodovalo 93 % respondentů, tedy celkem 84 dotazovaných. Zbýlých 7 % účastníků výzkumu (6 odpovědí) se podle sebe nerozhodovalo a pravděpodobně plnili sen někoho z rodičů, nebo na jejich názor nebyl brán zřetel. Tyto výsledky jsou zaznačeny v oblasti 4a).

Podle rodičů (oblast 4b)) se rozhodovalo 42 % respondentů, tj. 38 dotazovaných z celkového počtu 90. Zbýlých 58 % respondentů (52 odpovědí) se podle názoru rodičů nerozhodovalo. Ze všech respondentů se přesně 33 rozhodovalo jak podle sebe, tak podle rodičů. Ve výsledcích se objevilo též 5 respondentů, kteří se nerozhodovali podle sebe, ale pouze podle rodičů.

Podle přátel (oblast 4c)) se rozhodovalo 33 % účastníků výzkumu (30 odpovědí), zbývajících 77 % dotazovaných (60 odpovědí) se podle přátel nerozhodovalo. Po podrobnějším přezkoumání odpovědí dotazovaných se podle přátel rozhodlo 8 studentů z Gymnázia, celkem 9 z Obchodní akademie, z Univerzity Pardubice 8 respondentů a z Univerzity Hradec Králové pouhých 5 studentů.

Graf 5 *Necháte se lehce ovlivnit názorem ostatních?*

Zdroj: *Vlastní zpracování*

U osmé otázky odpovídali respondenti na otázku, zda se nechají lehce ovlivnit názorem ostatních. Výsledky můžeme vidět v grafu č. 5. Pouze 3 % respondentů (3 odpovědi) uvedla, že se nechají lehce ovlivnit názorem ostatních. Dalších 30 % účastníků výzkumu, tj. 27 dotazovaných, přiznalo, že se spíše nechají lehce ovlivnit názory ostatních lidí. Celkem 56 % respondentů z našeho výzkumného souboru, tj. 50 dotazovaných, odpovědělo na danou otázku, že se spíše nenechají ovlivnit názory ostatních. A pouze 11 % respondentů, tj. devítina dotazovaných odpověděla, že se absolutně nenechají ovlivnit názory ostatních.

Graf 6 *Ovlivňují Vás hodně lidé, které ve svém životě potkáváte.*

Zdroj: *Vlastní zpracování*

Další otázka z okruhu, který se soustředil na utváření identity, zároveň devátá otázka dotazníku se ptala respondentů, zda je hodně ovlivňují lidé, které v životě potkávají. Výsledky jsou zaznamenány v grafu č. 9.

18 % respondentů, tj. 16 dotazovaných, odpovědělo na otázku, že je lidé, které potkávají ve svém životě, hodně ovlivňují. „Spíše ano“ odpovědělo celkem 51 % dotazovaných (46 odpovědí), což tvoří více jak polovinu respondentů. Celkem tedy odpovědi „ano“ a „spíše ano“ tvořili téměř ¾ odpovědí respondentů.

Celkem 31 % respondentů (28 respondentů) odpovědělo, že je lidé, které potkávají ve svém životě, spíše ne ovlivňují. U dotazovaných nebyla zaznamenána žádná odpověď „ne“.

Graf 7 Udržím si své zásady a normy i ve společnosti lidí, kteří mají normy a zásady odlišné

Zdroj: Vlastní zpracování

Desátá otázka dotazníku, tedy sedmá otázka druhé části se zabývá udržením norem a zásad respondentů ve společnosti lidí, kteří mají normy a zásady odlišné. Zde v grafu č. 7 můžeme vidět výsledky, jak respondenti odpovídali.

Celkem 32 % respondentů (29 odpovědí) odpovědělo, že si své normy a zásady udrží. Dalších 55 % respondentů, tj. 49 dotazovaných, odpovědělo, že si své normy a zásady spíše udrží, i pokud budou ve skupině s lidmi, které mají normy a zásady odlišné. Součet těchto dvou velkých skupin nám říká, že 78 dotazovaných si udrží a spíše udrží své normy a zásady, nezávisle na tom, v jaké skupině se nachází.

11 % respondentů (devítina dotazovaných) odpovědělo, že si své normy a zásady spíše neudrží a zbylí 2 účastníci výzkumu (2 % dotazovaných) přiznali, že si své normy a zásady neudrží.

Graf 8 Vím, jaké chci vykonávat povolání

Zdroj: Vlastní zpracování

Z celého dotazníku jedenáctá a zároveň osmá otázka okruhu formování identity se ptá respondentů, zda vědí, jaké povolání chtějí vykonávat. Výsledky můžeme vidět v grafu č. 8. Ze všech dotazovaných pouze 18 % respondentů odpovědělo, že vědí, jaké povolání chtějí vykonávat. „Ano“ odpovědělo celkem 7 studentů Univerzity Hradec Králové, což bylo také nejvíce ze všech 4 škol.

Další velkou část tvořili studenti, kteří odpověděli na otázku, že spíše vědí, jaké povolání chtějí vykonávat, konkrétně šlo o 34 % dotazovaných. Zde bylo nejvíce studentů Univerzity Pardubice, jichž bylo přesně 11. Zbylé tři školy měly velmi podobný počet odpovědí na tuto otázku.

Dalších 31 % respondentů (28 odpovědí) odpovědělo na tuto otázku, že spíše nevědí, co chtějí vykonávat za povolání. U této odpovědi bylo nejméně studentů Univerzity Pardubice, kteří byli v tomto případě pouze 3.

Poslední odpověď, odpověď „ne“, zaškrtno 15 dotazovaných (17 % respondentů). Zde bylo opět nejvíce studentů Univerzity Pardubice. Zbylé školy se ve většině případů nacházely na podobných počtech odpovědí.

Graf 9 Jsem se sebou spokojený/á

Zdroj: Vlastní zpracování

Poslední otázka z okruhu, který se zaměřuje na formování identity a celkem dvanáctá otázka dotazníku se ptá respondentů, zda jsou sami se sebou spokojeni. Výsledky jsou zobrazeny v grafu č. 9.

Celkem 26 % respondentů, tj. $\frac{1}{4}$ dotazovaných, odpovědělo, že jsou sami se sebou spokojeni. Dalších 45 účastníků výzkumu a tím pádem přesně $\frac{1}{2}$ respondentů řekla, že jsou se sebou spíše spokojeni.

Předposlední část tvoří respondenti, kteří zaškrtnuli, že se sebou spíše nejsou spokojeni. Takových respondentů bylo přesněji 14, tj. 15 % dotazovaných. Poslední osmičlennou skupinu (9% dotazovaných) tvoří respondenti, kteří se sebou nejsou spokojeni.

3.4.3 Souhrnné výsledky vytváření identity

Níže rozebereme souhrnné výsledky části dotazníku, která se zabývá vytvářením identity. Odpovědi na otázky byly obodovány následujícím způsobem.

Tabulka 4 – Bodování jednotlivých otázek části o identitě

Otázky č. 4, 6, 9, 11, 12		Otázky č. 5, 7 a), 10		Otázka č. 8		Otázky č. 7 b), 7 c)	
Ano	0 b	Ano	0 b	Ano	3 b	Ano	1 b
Spíše ano	1 b	Ne	1 b	Spíše ano	2 b	Ne	0 b
Spíše ne	2 b			Spíše ne	1 b		
Ne	3 b			Ne	0 b		

Zdroj: Vlastní zpracování

Následně jsme si určili celkem 4 intervaly, jež souvisí s rozdělením fáze krize identity z teoretické části naší bakalářské práce. Byla vytvořena následující tabulka pro vyhodnocení fáze krize identity našich respondentů.

Tabulka 5 Hodnocení utváření identity

NÁZEV:	BODY		POPIS:
	OD	DO	
DOSAŽENÁ IDENTITA	0	5	Jedinec má úspěšně vyřešenou krizi identity.
MORATORIUM	6	11	Jedinec se nachází uprostřed krize, nemá jasno, často přelétavý.
PŘEJATÁ IDENTITA	12	17	Jedinec přejímá identitu od rodičů a blízkých,
DIFÚZE	18	23	Jedinec zatím neprožívá krizi identity, přijímá jakékoliv závazky.

Zdroj: Vlastní zpracování

Nyní jsme aplikovali toto rozdělení z tabulky 2 na náš výzkumný soubor a získali výsledky, které můžeme vidět v tabulce 3.

Tabulka 6 Souhrnné výsledky krize identity

Počet bodů	Absolutní četnost	Relativní četnost	Interval spolehlivosti
0	0	0	Dosažená identita
1	2	0,022222	Dosažená identita
2	2	0,022222	Dosažená identita
3	2	0,022222	Dosažená identita
4	4	0,044444	Dosažená identita
5	0	0	Dosažená identita
6	5	0,055556	Moratorium
7	12	0,133333	Moratorium
8	10	0,111111	Moratorium
9	15	0,166667	Moratorium
10	10	0,111111	Moratorium
11	11	0,122222	Moratorium
12	5	0,055556	Přejatá identita
13	3	0,033333	Přejatá identita
14	4	0,044444	Přejatá identita
15	1	0,011111	Přejatá identita
16	0	0	Přejatá identita
17	1	0,011111	Přejatá identita
18	2	0,022222	Difúze
19	0	0	Difúze
20	0	0	Difúze
21	1	0,011111	Difúze
22	0	0	Difúze
23	0	0	Difúze
Celkem	90	1	

Zdroj: Vlastní zpracování

Jak můžeme vidět, tak pouhých 10 respondentů má krizi identity dokončenou a tím pádem mají dosaženou identitu, z toho devět dotazovaných navštěvuje vysokou školu a pouze jeden střední školu. Dalších 63 respondentů se nachází ve fázi moratoria, kde jedinci jsou přímo uprostřed krize identity a svou identitu tak teprve formují. Ve fázi moratoria se nachází 31 studentů středních škol a 32 studentů vysokých škol. Celkem 14 dotazovaných se nachází ve fázi, kdy přejímají identitu od rodičů a blízkých. V tomto případě přejímá identitu 8 studentů středních škol a 6 studentů vysokých škol. Zbývající 3 respondenti prožívají difúzi identity, což znamená, že tito jedinci zatím neprožívají krizi identity a přijímají tak jakékoliv závazky, které jim jsou představeny. V tomto případě se konkrétně jedná o 2 studenty středních škol a jednoho studenta vysoké školy.

3.4.4 Vyhodnocení části finančního chování

Tato část naší bakalářské práce je zaměřena na vyhodnocení finančního chování respondentů. Bude zde ukázáno devět grafů s komentářem.

Graf 10 Jste vlastníky běžného platebního účtu?

Zdroj: Vlastní zpracování

První otázka této části, třináctá z celého dotazníku, zjišťovala, zda mají respondenti běžný platební účet. Výsledky ukazuje graf č. 10. Ze všech naší respondentů odpovědělo 89 % dotazovaných (80 odpovědí), že jsou vlastníky běžného platebního účtu. Zbývajících 10 účastníků našeho výzkumu odpovědělo, že vlastní běžný platební nevládní. Tito respondenti tvoří 11 % všech dotazovaných.

Graf 11 Používáte debetní kartu?

Zdroj: Vlastní zpracování

V celkovém pořadí čtrnáctá otázka, v části finančního chování druhá, je zaměřena na otázku, zda respondenti užívají debetní kartu. Výsledky můžeme vidět v grafu č. 11. U této otázky celkem 73 % dotazovaných (66 odpovědí) odpovědělo, že debetní kartu užívají.

Zbývajících 27 % respondentů (24 odpovědí) označilo odpověď „ne“ a debetní kartu tedy neužívají. Z těchto 24 odpovědí bylo celkem deset od osob, které v minulé otázce uvedli, že nemají běžný platební účet. Dalších 14 respondentů pravděpodobně nezná rozdíl mezi debetní a kreditní kartou. Této chyby se dopustilo 6 studentů vysokých škol a 8 studentů, kteří navštěvují středoškolské vzdělávací instituce.

Graf 12 Používáte kreditní kartu?

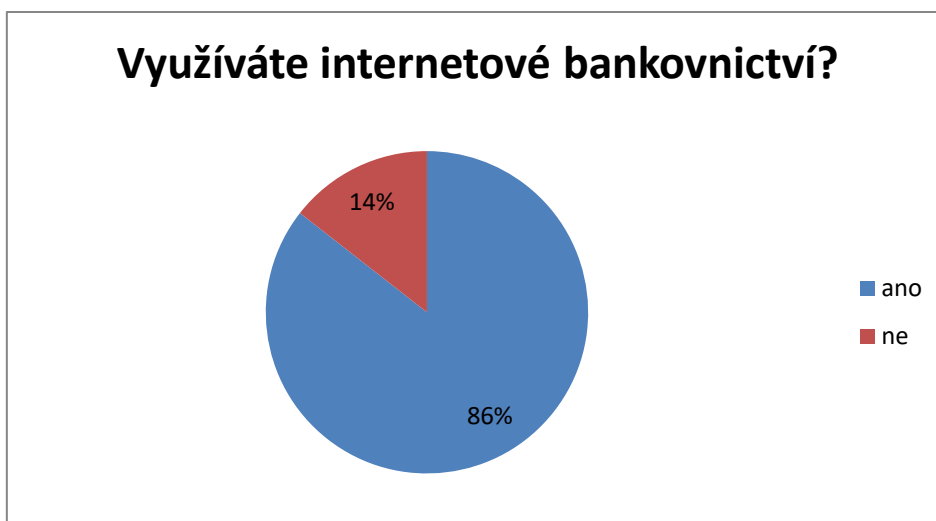

Zdroj: Vlastní zpracování

Patnáctou otázkou jsme zjišťovali, zda respondenti užívají kreditní kartu. Výsledky můžeme vidět na grafu č. 12. Z grafu vidíme, že 79 % dotazovaných (71 odpovědí) používá kreditní kartu.

Zbýlých 21 % účastníků výzkumu, kteří tvoří 19 odpovědí, tvrdí, že kreditní kartu neužívají. Z těchto odpovědí pouze dva respondenti u otázky č. 13 uvedli, že nevlastní běžný platební účet, tudíž to, že vlastní kreditní kartu, může být podloženo vlastnictvím kontokorentního účtu. 17 dotazovaných ovšem ve třinácté otázce uvedlo, že mají běžný platební účet, tudíž tvrzení, že mají kreditní kartu, není pravděpodobně pravdivé.

Graf 13 Využíváte internetové bankovníctví?

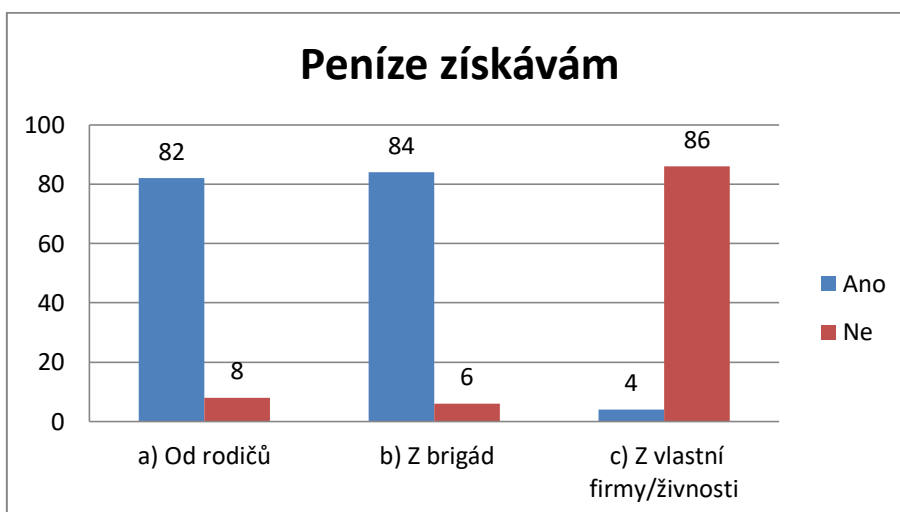

Zdroj: Vlastní zpracování

Šestnáctá otázka sledovala, zda respondenti využívají internetové bankovníctví. Výsledky ukazuje graf č. 13. Z grafu můžeme vyčíst, že 86 % dotazovaných (77 odpovědí) internetové bankovníctví užívají. Tím pádem pouze 14 % respondentů (13 odpovědí) internetové bankovníctví nepoužívá.

Z respondentů, kteří internetové bankovníctví neužívají, odpovědělo osm z nich ve třinácté, že nevládní běžný platební účet. Z toho plyne, že zbylých pět účastníků výzkumu internetové bankovníctví neužívají z jiného důvodu. Troufneme si říci, že důvodem může být například vlastní přesvědčení nebo nízký věk respondentů.

Graf 14 Peníze získávám

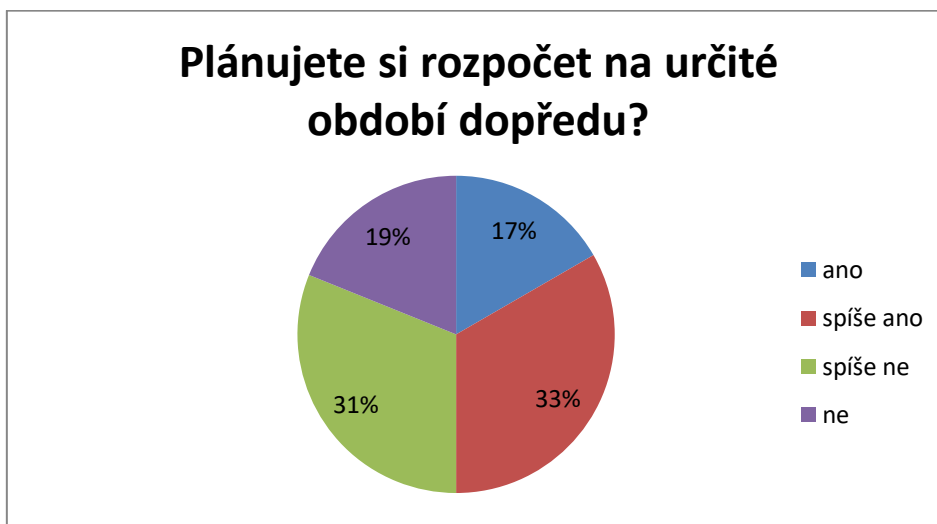
Zdroj: Vlastní zpracování

Další otázka zjišťovala, jakým způsobem získávají respondenti peníze. Výsledky můžeme vidět ve sloupcovém grafu č. 14. V části 14a) 91 % respondentů (82 odpovědí) odpovědělo, že peníze získávají od rodičů. Zbýlých 9 % a tedy 8 dotazovaných žádné peníze od rodičů nedostávají.

V části 14b) přiznalo 93 % respondentů (84 odpovědí), že peníze získávají z brigád. 7 % účastníků výzkumu (6 odpovědí) tedy uvedlo, že peníze z brigád nezískávají. Po podrobnějším přezkoumání odpovědí, jsme také mohli zaznamenat, že 86 % respondentů současně získává peníze od rodičů i z brigád.

V poslední části této otázky, tedy 14c), jsme se dozvěděli, že vlastní firmu nebo živnost mají pouze 4 % respondentů (4 odpovědi). Konkrétně zde jsou 2 zástupci Univerzity Hradec Králové, jeden zástupce Univerzity Pardubice a poslední zástupce z Obchodní akademie Pardubice. Zároveň však dva ze čtyř respondentů, kteří mají vlastní firmu/živnost, získávají i peníze od rodičů.

Graf 15 Plánujete si rozpočet na určité období dopředu?

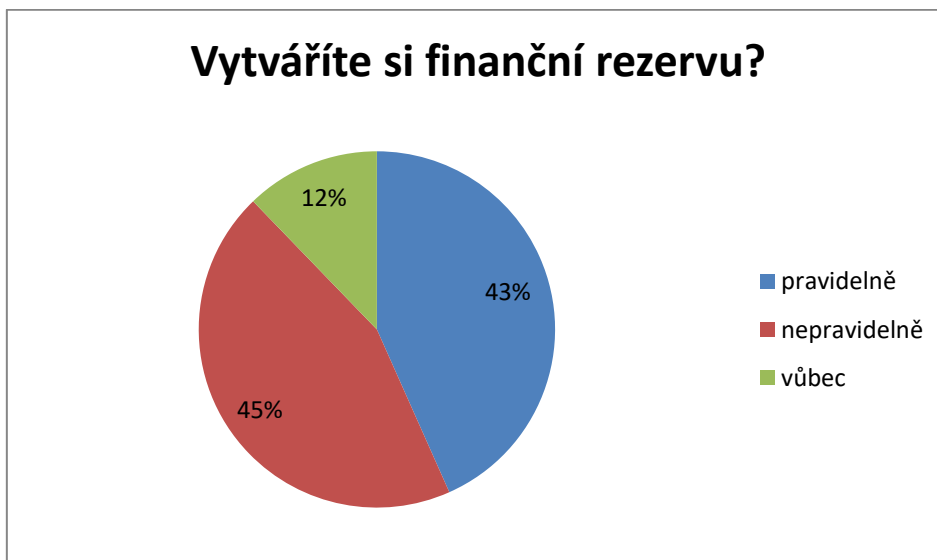

Zdroj: Vlastní zpracování

Další otázka zjišťovala, zda si respondenti plánují rozpočet na určité období dopředu. Výsledky ukazuje graf č. 18. Z grafu vidíme, že 17 % dotazovaných (15 odpovědí) si rozpočet na určité období dopředu plánuje. Dalších 33 % respondentů (30 odpovědí) si rozpočet spíše plánuje. Celkem tedy kladně („ano“ a „spíše ano“) na tuto otázku odpověděla přesně polovina dotazovaných.

„Spíše ne“ na tuto otázku odpovědělo 31 % dotazovaných, tj. 28 odpovědí. Zbývajících 19 % ze všech respondentů (17 odpovědí) odpovědělo odpovědí „ne“. Z toho tedy plyne, že druhá polovina všech respondentů odpověděla záporně („spíše ne“ a „ne“) a rozpočet si tedy na dané období nevytváří.

Graf 16 Vytváříte si finanční rezervu?

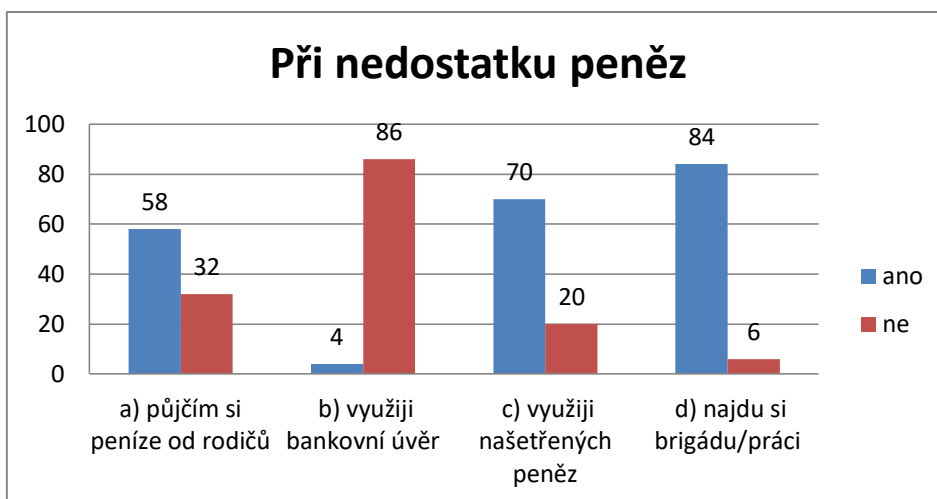

Zdroj: Vlastní zpracování

Následující otázka, v celkovém pořadí devatenáctá, v této části bakalářské práce sedmá, zjišťovala, zda si adolescentní respondenti vytváří finanční rezervy. Grafické znázornění odpovědí můžeme vidět v grafu č. 16. Z grafu jednoznačně vyplývá, že si pravidelně finanční rezervu vytváří 43 % respondentů, tj. 39 zaznamenaných odpovědí. Nepravidelně si svou finanční rezervu vytváří 45 % dotazovaných (40 odpovědí) a vůbec si finanční rezervu nevytváří 12 % respondentů (11 odpovědí).

Z celkového počtu devadesáti účastníků výzkumu tak spíše záporně a záporně („nepravidelně“ a „vůbec“) odpovědělo 56 % respondentů. Po podrobnějším přezkoumání si vůbec netvoří finanční rezervu 2 sedmnáctiletí, 3 osmnáctiletí, 5 devatenáctiletých a jeden dvacetiletý respondent. Všech jedenáct respondentů zároveň na otázku, zda získávají peníze od rodičů, odpovědělo „ano“. Tito respondenti pravděpodobně zatím moc nepřemýšlí nad svou budoucností a čerpají peníze rodičů bezmyšlenkovitě.

Graf 17 Při nedostatku peněz

Zdroj: Vlastní zpracování

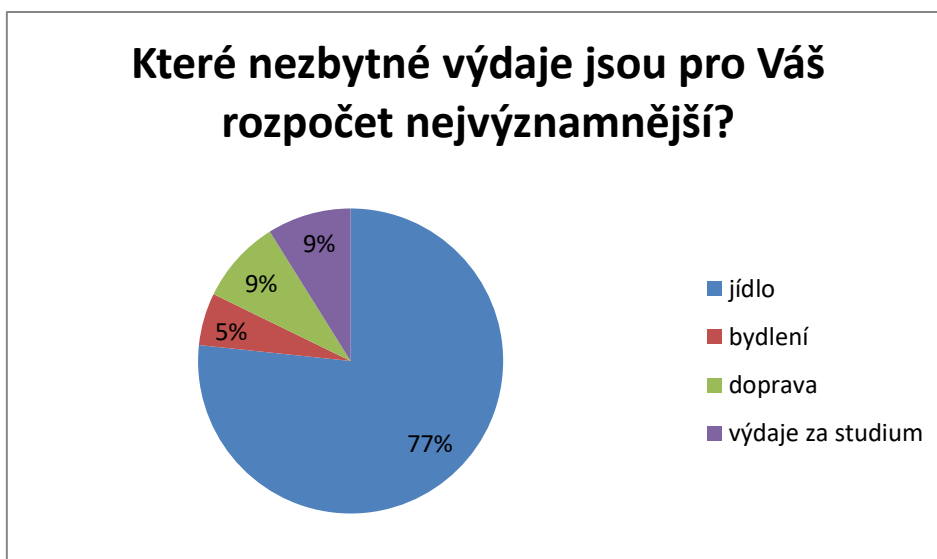
Předposlední otázka našeho dotazníku byla zaměřena na chování respondentů ve chvíli, kdy nemají dostatek peněz. Výsledky můžeme vidět v grafu 20. Celkem vybírali respondenti u každé podotázky z možností ano/ne.

První možnost půjčení peněz od rodičů by využilo 58 % dotazovaných (58 odpovědí). Zbývajících 32 % respondentů (32 odpovědí) by si od rodičů nepůjčilo. Z těchto 32 odpovědí bylo 29 odpovědí od respondentů, kteří v otázce 17a) odpověděli, že peníze dostali od rodičů.

Jak můžeme vidět z grafu, u podotázky 17b) celkem 96 % respondentů (86 odpovědí) rozhodlo, že by při nedostatku financí nevyužili bankovní úvěr. Zbývajících 4 % dotazovaných, tj. 4 odpovědi, by bankovní úvěr v případě nedostatku peněz využila. Z těchto čtyř jedinců hned tři byli studenty vysokých škol.

Jak můžeme vidět u podotázky 17c), 70 % dotazovaných (70 odpovědí) by využilo peněz, které našetřili. Další 20 % respondentů (20 odpovědí) by našetřených peněz nevyužilo. To je způsobené pravděpodobně tím, že přesně 18 z nich odpovědělo na předchozí otázku, že peníze šetří nepravidelně nebo nešetří vůbec. Podotázka 17d) nám ukázala, že 84 % dotazovaných (84 odpovědí) si v případě nedostatku financí nebojí najít brigádu či práci. Zbývajících 6 % si brigádu ani práci hledat nebude.

Graf 18 Které nezbytné výdaje jsou pro Váš rozpočet nejdůležitější?

Zdroj: Vlastní zpracování

Poslední otázkou zjišťujeme, který nezbytný výdaj hraje v rozpočtu všech respondentů nejdůležitější roli. Výsledky můžeme vidět v grafu č. 18. Jak můžeme vyčíst z grafu, tak nejdůležitějším výdajem je jídlo. Za nejdůležitější ho označilo přesně 77 % dotazovaných (69 odpovědí). Dalších 9 % dotazovaných (8 odpovědí „doprava“ a 8 odpovědí „výdaje za studium“) odpovědělo, že jsou pro ně nejdůležitějším nezbytným výdajem shodně doprava a výdaje za studium. Zbývajících 5 % dotazovaných, tj. 5 odpovědí, označilo za svůj nejdůležitější nezbytný výdaj bydlení.

3.5 Verifikace hypotéz

V této části bakalářské práce ověříme hypotézy a zjistíme, zda je můžeme zamítnout, či potvrdit.

Následující tabulka č. 7 nám ukazuje základní charakteristiky výzkumného souboru.

Tabulka 7 Základní charakteristiky výzkumného souboru

	Minimální počet dosažených bodů	Maximální počet dosažených bodů	Průměr získaných hodnot
Krize identity	1	21	9,133333
Finanční chování	2	12	5,822222

Zdroj: Vlastní zpracování

V části dotazníku, kde jsme sledovali dosažení identity u adolescentů, bylo možno získat maximální počet 23 bodů. Tohoto maxima nikdo z respondentů nedosáhl, protože nejvyšší dosažená hodnota bylo 21 bodů.

Část dotazníku, která se zabývala finančním chováním respondentů, kde dotazovaní aplikovali svou finanční gramotnost, měla maximální počet bodů stanoven na 19. Ani těchto devatenácti bodů nikdo z respondentů nesáhl. Zde byl maximální počet dosažených bodů pouze 12.

Nyní se přesuneme k samotnému ověření platnosti námi stanovených hypotéz z části cíle výzkumu. Všechny hypotézy byly ověřeny v programu IBM SPSS Statistics. Naše data nejsou strukturovaná. Ověřena byla pomocí neparametrických testů, konkrétně u hypotéz H1 a H4 pomocí Spearmanova rho, protože šlo o testy na rozdíl skupin. Pro ověření hypotéz H2 a H3 byl použit Mann-Whitney U test, protože jde o testování asociace. Hladina významnosti je ve všech hypotézách stanovena $\alpha=0,05$.

H1: Míra dosažení identity má souvislost s věkem respondentů.

První hypotéza zjišťuje, zda existuje souvislost mezi věkem respondentů a mírou dosažení identity. Pro ověření této hypotézy použijeme dvě proměnné: otázku č. 3 – „Kolik je vám let?“ a součet bodů při vyhodnocení dosažení identity. Jako metodu použijeme již zmiňovaný Spearmanův rho test.

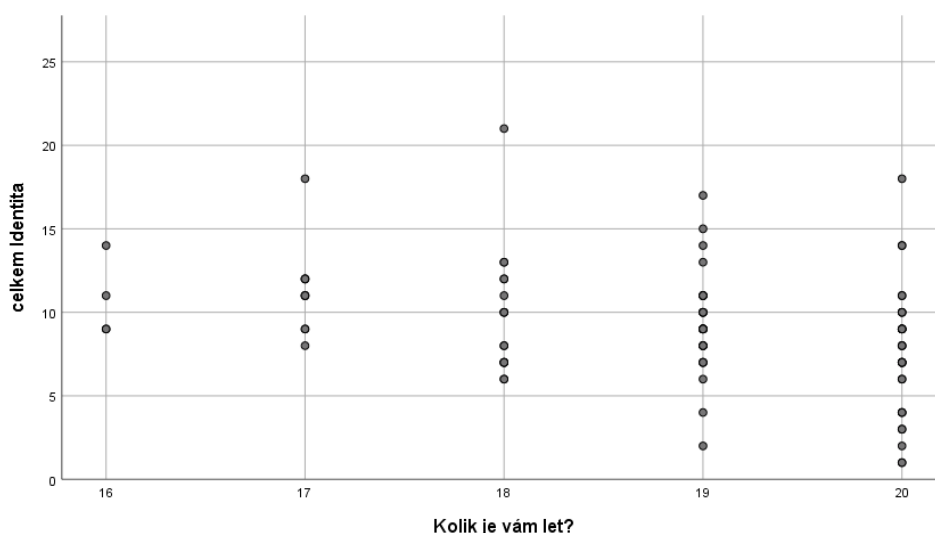
Testované hypotézy mají tvar:

H_0 : Věk nesouvisí s mírou dosažení identity.

H_1 : Věk souvisí s mírou dosažení identity.

Na základě provedeného testu jsme zjistili, že mezi věkem a mírou identity je záporný vztah, který je statisticky signifikantní (zobecnitelný na populaci). Velikost je spearmanovo $\rho = -0,356$. Graficky si tento záporný vztah znázorníme na následujícím obrázku (obrázek 1).

Obrázek 1- Záporný vztah míry identity a věku

Zdroj: Vlastní zpracování

Signifikant, neboli p-hodnota, je roven nule, což značí, že $\text{sig.} < 0,05$. Existuje tedy závislost věku na míře identity, protože s rostoucím věkem klesá identita. Hypotézu H_0 tedy můžeme zamítnout a přijmout hypotézu H_1 .

H2: U studentů vysokých škol je procento dosažení identity vyšší než u studentů středních škol.

Druhá hypotéza sleduje, zda studenti vysokých škol mají míru identity vyšší než studenti středních škol. Pro ověření uijeme dvou proměnných: otázky č. 2 – „Jakou navštěvujete školu?“ a stejně jako u předchozí hypotézy vyhodnocení dosažení identity. Jak jsme si již stanovili, v tomto případě použijeme Mann-Whitneyho U test.

Testované hypotézy mají tvar:

H_0 : U studentů vysokých a středních škol není rozdíl v míře dosažení identity.

H_1 : U studentů vysokých a středních škol je rozdíl v míře dosažení identity.

Medián v případě středoškoláků je 10 a medián studentů vysokých škol je 8,5. Výsledkem tohoto testu byl výpočet $\text{sig.} = 0,047$. Z tohoto výsledku plyne, že $\text{sig.} < 0,05$, což znamená, že hypotézu H_0 můžeme odmítnout a přijímáme tak novou hypotézu H_1 .

H3: Studenti vysokých škol mají rozvinutější finanční chování než studenti středních škol.

Tato námi stanovená hypotéza má za úkol zjistit, zda studenti vysokých škol mají rozvinutější finanční chování, které je velmi úzce spjato s jejich finanční gramotností, než studenti středních škol. Stejně jako u předchozích dvou hypotéz budeme pracovat s dvěma proměnnými, konkrétně s otázkou č. 2 – „Jakou navštěvujete školu?“ a celkovým vyhodnocením finančního chování. Opět k potvrzení/vyvrácení hypotézy užitíme Mann-Whitneyho U test.

Hypotézy jsme si stanovili následujícím způsobem:

H_0 : Studenti vysokých škol nemají rozvinutější finanční chování než studenti středních škol.

H_1 : Studenti vysokých škol mají rozvinutější finanční chování než studenti středních škol.

U této hypotézy nám medián porovnávaných skupin vyšel shodně 6. Signifikant nám v tomto případě vyšel $\text{sig.} = 0,101$. Platí, že $\text{sig.} \geq 0,05$. V tomto případě tedy přijímáme hypotézu H_0 .

H4: Existuje souvislost mezi finančním chováním a dosaženou krizí identity.

Poslední hypotézou zjišťujeme, zda existuje souvislost mezi úrovní finančního chování a mírou dosažení krize identity. V tomto případě porovnáváme opět dvě proměnné, a to součet bodů dosažení identity a součet bodů úrovně finančního chování. Jak jsme zmiňovali na začátku kapitoly, k potvrzení/vyvrácení hypotézy použijeme opět Spearmanův rho test.

Hypotézy jsme si stanovili následujícím způsobem:

H_0 : Neexistuje souvislost mezi finančním chováním a mírou dosažení identity.

H_1 : Existuje souvislost mezi finančním chováním a mírou dosažení identity.

U této hypotézy nám p-hodnota vyšla sig.=0,439, platí, že sig.> 0,05. Tím pádem přijímáme hypotézu H_0 a hypotézu H_1 zamítáme.

4 Diskuse

Výsledky, které jsme získali z dotazníkového šetření, jež probíhalo v březnu roku 2019, nám dávají jistý vhled do problematiky adolescentů, utváření jejich identity a finančního chování. Konkrétně jsme pracovali se studenty Gymnázia, Pardubice, Mozartova 449, Obchodní akademie Pardubice, Univerzity Hradec Králové a Univerzity Pardubice.

Ze studie podle očekávání vyplývá, že utváření identity závisí na věku. Mladší adolescenti krizi identity často nemají dokončenou. Buď je tato krize teprve čeká, nebo zatím přejímají identitu od rodiny a vrstevníků. Starší adolescenti už krizi identity buď procházejí, nebo ji mají dokončenou a mají tak plně utvořenou identitu. Stejně tak nás nemůže překvapit zjištění, že studenti prvních ročníků vysokých škol mají úroveň dosažení identity vyšší než studenti středních škol.

Pokud budeme zkoumat, zda se adolescenti nechají při rozhodování o budoucím studiu ovlivnit rodinou a blízkými, kteří hrají v jejich životě velkou roli, zjistíme, že se za pomoci rodičů rozhodovalo 42 % a podle přátel poté 33 %. Z toho můžeme soudit, že tito adolescenti si nevěří natolik, aby se rozhodli sami, což může souviset s jejich nedokončenou identitou, kterou tak přejímají.

Za naši pozornost určitě stojí také to, že plány na budoucí činnost má dáno pouze 53 % námi dotazovaných adolescentů, což je o něco málo více než polovina výzkumného vzorku. Zbýlých 47 % respondentů tedy nemá představu o tom, jaké povolání bude vykonávat do budoucna. To je pravděpodobně spojeno s nižším věkem a nedokončenou krizí identity. Avšak i přes tuto skutečnost si je 76 % dotazovaných adolescentů jisto, že si školu, kterou studují, vybrali dobře. Studovaný obor si dle svého názoru vybralo dobře dokonce 83 %. Zde by dle našeho názoru byl prostor pro další výzkum, který by se zaměřil na výběr školy u adolescentů.

V teoretické části jsme se dozvěděli, že adolescenti jsou ovlivňováni okolním světem. Do tohoto okolního světa zapadá rodina, ale i vrstevníci (Macek, 1999). U otázky, která se zaměřovala na to, zda se adolescenti nechávají ovlivnit lidmi, které potkávají, se toto tvrzení potvrdilo, protože hned 69 % dotazovaných si je tohoto ovlivňování vědomo. V návaznosti na toto zjištění se můžeme ptát, zda si adolescenti

udrží svá morální přesvědčení, která získávají v průběhu sebepoznávání, přesto, že je ovlivňují lidé s jinými morálními přesvědčeními. Faktem je, že 87 % dotazovaných adolescentů si své morální normy a zásady udrží i ve společnosti takových lidí s odlišným postojem.

Pro každého adolescenta je velmi důležitá spokojenost se sebou samým. Spokojenost totiž značí to, že dotyčný je dostatečně formovaný a nepotřebuje se již téměř v ničem měnit (1980, cit. podle Macek 2003, s. 63). Tímto směrem se ubírala i poslední otázka části o identitě. Spokojeno je se sebou 76 % dotazovaných adolescentů, což vypovídá o tom, že ve většině věcí by na sobě nic neměnili.

Adolescence je také typická tím, že se mladí jedinci začínají starat více sami o sebe a přestávají potřebovat svou rodinu (Vágnerová, 2012, s. 397-398). S tím souvisí i finanční osamostatnění. Většina dotazovaných (91 %) své finance získává primárně od rodičů. Tento výsledek se dal očekávat vzhledem k prezenční formě studia námi dotazovaných respondentů. Je nám jasné, že adolescentův život se točí především kolem studia, díky čemuž mu nezbyvá mnoho času na práci. I přesto 93 % dotazovaných chodí na brigádu, pravděpodobně proto, aby si vydělali na své vlastní zájmy a koníčky a snižovali tak finanční zátěž rodičů.

Velmi podstatným bodem finanční gramotnosti je vytváření si rozpočtu na následující období. Tuto schopnost můžeme brát jako důležitý ukazatel toho, zda adolescenti znají hodnotu peněz. Sestavování rozpočtu, kde si adolescent porovnává příjmy a výdaje se v našem výzkumu pravidelně věnuje 50 % dotazovaných. Dalších 50 % účastníků výzkumu si rozpočet spíše neskládá. Z toho vyplývá, že polovina námi dotazovaných adolescentů má přehled o vlastních financích. Tento poměrně nízký počet pravděpodobně souvisí s nízkým věkem a omezenými příjmy. S vytvářením rozpočtu je úzce spjata vytváření rezerv, které si pravidelně tvoří pouze 43 % respondentů. Můžeme říci, že zde je velký prostor k zamyšlení, jaký důvod se skrývá za nedostatečným zájmem o vlastní finance, nevytváření rozpočtů a rezerv.

Za pozitivní zjištění můžeme označit fakt, že pouze 4 % dotazovaných adolescentů by zvolila bankovní úvěr v případě nedostatku vlastních financí. Stejně tak je velmi pozitivní přístup adolescentů k tomu, že si v případě nedostatků peněz najdou brigádu. Tuto odpověď totiž označilo 93 % dotazovaných.

Zajímavé ovšem je, že v tomto případě se nepotvrdila souvislost mezi mírou dosažení krize identity a úrovní finančního chování u adolescentů, ani mezi studovanou školou a stupněm finančního chování adolescentů.

5 ZÁVĚR

Hlavním cílem předkládané bakalářské práce byl výzkum krize identity a finanční gramotnosti v období adolescence. Tohoto cíle jsme za pomoci teoretické části naší práce dosáhli v části praktické. V ní jsme realizovali dotazníkové šetření.

V teoretické části jsme si objasnili pojmy adolescence, krize identity a finanční gramotnost. Uvedli jsme si časové vymezení adolescence, abychom věděli, na jaký výzkumný vzorek se budeme zaměřovat. Blíže jsme rozebrali fáze utváření identity a jednotlivé znaky krize identity. Dále jsme se zaměřili na konkretizaci finančních produktů, s nimiž se setkáváme v běžném životě, konkrétně na běžné, úvěrové a spořicí produkty. Nezapomněli jsme ani na rozebrání oblasti osobních financí a finančního vzdělávání v České republice.

Samotný výzkum byl prováděn na vzorku studentů Gymnázia, Pardubice, Mozartova 449, Obchodní akademie Pardubice, Univerzity Hradec Králové a Univerzity Pardubice. Byla zvolena forma vlastní konstrukce dotazníku. Dotazník byl distribuován elektronicky. Celý výzkum proběhl bez komplikací. Na počátku praktické části práce jsme si stanovili celkem čtyři hypotézy. Tyto hypotézy jsme nakonec otestovali a zjistili, že hypotéza H1 byla potvrzena. To znamená, že míra dosažení identity má dle předpokladů souvislost s věkem adolescentů, konkrétně čím starší adolescent, tím větší míra dosažení vlastní identity. Hypotéza H2 byla též potvrzena. Tato hypotéza nás utvrdila v tom, že studenti vysokých škol mají úroveň dosažení identity vyšší než studenti středních škol. Hypotéza H3 zkoumala, zda studenti vysokých škol mají vyšší úroveň finančního chování než studenti středních škol. Tato hypotéza se nepotvrdila, to znamená, že úroveň dosaženého finančního chování nezávisí na tom, jakou školu studenti studují.

Poslední hypotéza se zabývala vztahem mezi mírou dosažené identity a úrovní finančního chování. U hypotézy H4 ovšem nebyla prokázána souvislost mezi těmito pojmy. To tedy znamená, že student může mít plně dosaženou identitu, ale nemusí mít vysokou úroveň finančního chování.

Naše šetření bohužel nemůže být bráno jako plně vypovídající o této problematice, a to především díky nízkému počtu respondentů. Ovšem i přesto práce nabízí náhled

do dané problematiky a nástin situace, která je spojena s mírou dosažení identity a finančním chováním adolescentů.

6 Seznam použitých zdrojů

BAILEY, Gerry a Felicia LAW. *Moje peníze*. V Brně: Edika, 2013. ISBN 978-80-266-0195-1.

BERTL, Ivan. *Finanční gramotnost: otázky a odpovědi, problémy a jejich řešení*. V Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, Pedagogická fakulta, 2018. ISBN 978-80-7561-134-5.

BERTL, Ivan. *Kapitoly o finanční gramotnosti*. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-622-7.

BLATNÝ, Marek, ed. *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3462-3.

CÍRUS, Lukáš a Aleš CÍRUS. *Informační a finanční gramotnost*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2016. ISBN 978-80-7561-044-7.

DITTRICHOVÁ, Jaroslava. *Základy financí*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-409-0.

KAST, Verena. *Být sám sebou: pocit vlastní hodnoty a zkušenost identity*. Brno: Emitos, 2012. ISBN 978-80-87171-35-6.

KERN, Hans. *Přehled psychologie*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-717-8240-8.

MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8747-7.

MACEK, Petr. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-717-8348-X.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1680-5.

OPLETALOVÁ, Alena a Jana KVINTOVÁ. *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a středních škol*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4519-9.

PETÝRKOVÁ, Lenka a Pavlína CHMELAŘOVÁ. *Základy finanční gramotnosti*. Praha: Generation Europe, 2011. ISBN 978-80-904974-8-1

RATHOUSKÁ GRMELOVÁ, Eva. *Finanční gramotnost: analýza zapracování finanční gramotnosti do ŠVP středních odborných škol*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2010. ISBN 978-80-87063-32-3.

ŘEHULKA, Evžen a Oliva ŘEHULKOVÁ, ed. *Psychologické otázky adolescence: sborník příspěvků*. Boskovice: Albert, 2001. ISBN 80-732-6001-8.

SKOŘEPA, Michal a Eva SKOŘEPOVÁ. *Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia: výchova k občanství: stát a hospodářství*. Praha: Scientia, 2008. ISBN 978-80-86960-40-1.

SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4042-3.

SOUKAL, Ivan. *Ekonomická gramotnost*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-554-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. Praha: ISV, 1997. Psychologie (ISV). ISBN 80-858-6620-X.

Internetové zdroje

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. ČNB zavádí nové limity na hypotéky [online]. 12.06.2018 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/cnb-news/tiskove-zpravy/CNB-zavadi-nove-limity-na-hypoteky/>

HESOVÁ, Alena. *Katalog materiálů pro rozvoj finanční gramotnosti* [online]. První (elektronické). Praha: NÚV, 2014 [cit. 2019-02-07]. ISBN 978-80-7481-088-6. Dostupné z: <http://rvp.cz/financni-gramotnost>

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Strategie finančního vzdělávání [online]. MF ČR, ČNB, MŠMT ČR, © 2007, 19 s. [cit. 2019-02-06]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Strategie_Fin-vzdelavani_CR.pdf

7 Seznam grafů, tabulek a obrázků

Graf 1 Jsem si téměř 100% jistý/á, že školu, kterou studuji, jsem vybral/a dobře.....	31
Graf 2 Jsem spokojen/a s výběrem oboru, který studuji.....	31
Graf 3 Víím, čemu se chci v budoucnu věnovat.....	32
Graf 4 Při výběru školy jsem se rozhodoval/a.....	33
Graf 5 Necháte se lehce ovlivnit názorem ostatních?	34
Graf 6 Ovlivňují Vás hodně lidé, které ve svém životě potkáváte.....	34
Graf 7 Udržím si své zásady a normy i ve společnosti lidí, kteří mají normy a zásady odlišné.....	35
Graf 8 Víím, jaké chci vykonávat povolání.....	36
Graf 9 Jsem se sebou spokojený/á	37
Graf 10 Jste vlastníky běžného platebního účtu?.....	40
Graf 11 Používáte debetní kartu?	40
Graf 12 Používáte kreditní kartu?	41
Graf 13 Využíváte internetové bankovníctví?	42
Graf 14 Peníze získávám	42
Graf 15 Plánujete si rozpočet na určité období dopředu?	43
Graf 16 Vytváříte si finanční rezervu?.....	44
Graf 17 Při nedostatku peněz	45
Graf 18 Které nezbytné výdaje jsou pro Váš rozpočet nejvýznamnější?	46
Tabulka 1 Vaše pohlaví je.....	29
Tabulka 2 Jakou navštěvujete školu?.....	29
Tabulka 3 Kolik je vám let?.....	30
Tabulka 4 – Bodování jednotlivých otázek části o identitě.....	37
Tabulka 5 Hodnocení utváření identity.....	38
Tabulka 6 Souhrnné výsledky krize identity	39
Tabulka 7 Základní charakteristiky výzkumného souboru	47
<i>Obrázek 1- Záporný vztah míry identity a věku</i>	<i>48</i>

8 Přílohy

Příloha 1 – Dotazník

Dobrý den,

jsem studentkou oboru Finanční management Fakulty informatiky a managementu Univerzity Hradec Králové. Ráda bych vás požádala o vyplnění dotazníku, který poslouží k praktické části mé bakalářské práce na téma **Výzkum krize identity a finanční gramotnosti v období adolescence**.

Vyplnění dotazníku nezabere více než 10 minut. Veškeré Vaše odpovědi budou zpracovány anonymně a bude s nimi nakládáno naprosto důvěrně.

Dotazník se skládá ze 3 částí:

1. OBECNÉ OTÁZKY (ot. 1-3)

2. IDENTITA (ot. 4-12)

3. FINANČNÍ CHOVÁNÍ (ot. 13-21)

1. Vaše pohlaví je?

- a) žena
- b) muž

2. Jakou navštěvujete školu?

- a) Gymnázium, Pardubice, Mozartova 449
- b) obchodní akademie Pardubice
- c) Univerzita Pardubice
- d) Univerzita Hradec Králové

3. Kolik je Vám let?

4. Jsem si téměř 100% jistý/á, že školu, kterou studuji, jsem vybral/a dobře.

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

5. Jsem spokojen/a s výběrem oboru, který studuji.

- a) ano
- b) ne

6. Víím, čemu se chci v budoucnu věnovat.

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

- 7. Při výběru školy jsem se rozhodoval/a**
- a) podle sebe - ano / ne
 - b) podle rodičů - ano / ne
 - c) podle přátel – ano / ne
- 8. Necháte se lehce ovlivnit názorem ostatních?**
- a) Ano
 - b) Spíše ano
 - c) Spíše ne
 - d) Ne
- 9. Ovlivňují Vás hodně lidé, které ve svém životě potkáváte?**
- a) Ano
 - b) Spíše ano
 - c) Spíše ne
 - d) Ne
- 10. Udržím si své zásady a normy i ve společnosti lidí, kteří mají normy a zásady odlišné.**
- a) Ano
 - b) Spíše ano
 - c) Spíše ne
 - d) Ne
- 11. Vím, jaké chci vykonávat povolání.**
- a) Ano
 - b) Spíše ano
 - c) Spíše ne
 - d) Ne
- 12. Jsem se sebou spokojený/á.**
- a) Ano
 - b) Spíše ano
 - d) Spíše ne
 - e) Ne
- 13. Jste vlastníky běžného platebního účtu?**
- a) Ano.
 - b) Ne.
- 14. Používáte debetní kartu?**
- a) ano
 - b) ne
- 15. Používáte kreditní kartu?**
- a) ano
 - b) ne
- 16. Využíváte internetové bankovníctví?**
- a) Ano.
 - b) Ne.
- 17. Peníze získávám**
- a) od rodičů – ano / ne
 - b) z brigád - ano / ne
 - c) z vlastní firmy/živnosti – ano / ne

18. Plánujete si rozpočet na určité období dopředu?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

19. Při nedostatku peněz si půjčím

- a) peníze od rodičů - ano / ne
- b) využiji bankovní úvěr - ano / ne
- a) využiji našetřených peněz – ano / ne
- d) si najdu práci/brigádu - ano / ne

20. Vytváříte si finanční rezervu?

- a) pravidelně
- b) nepravidelně
- c) vůbec

21. Které nezbytné výdaje jsou pro Váš rozpočet nejvýznamnější?

- a) Jídlo
- b) Bydlení
- c) Doprava
- d) Výdaje za studium

Příloha 2 – Oskenované zadání bakalářské práce

Univerzita Hradec Králové
Fakulta informatiky a managementu
Akademický rok: 2018/2019

Studijní program: Ekonomika a management
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Finanční management - anglický jazyk (fm-p-a)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
Gregorová Kateřina	K Čekárně 119, Smojedy	I1600151

TÉMA ČESKY:

Výzkum krize identity a finanční gramotnosti v období adolescence

TÉMA ANGLICKY:

Research on Identity and Financial Literacy Crisis in Adolescence

VEDOUCÍ PRÁCE:

PhDr. Věra Strnadová, Ph.D. - KM

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Student vypracuje teoretickou a praktickou část bakalářské práce dle zadané osnovy.

Osnova:

1. Úvod
2. Literární rešerše
3. Cíl práce, volba metodologie
4. Adolescence
5. Krize identity
6. Finanční gramotnost
7. Shrnutí výsledků
8. Závěr
9. Seznam použité literatury
10. Přílohy

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

Knihy

1. Círus, Lukáš, 1976-
Informační a finanční gramotnost / Lukáš Círus, Aleš Círus a kol. -- Vydání první.
Ústí nad Labem : Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2016.
-- 108 stran ; 21 cm
ISBN 978-80-7561-044-7
2. Macek, Petr, 1956-
Adolescence / Petr Macek. -- 2., upr. vyd.
Praha : Portál, 2003. -- 141 s. ; 20 cm
ISBN 80-7178-747-7
3. Petýrková, Lenka, 1982-
Základy finanční gramotnosti / Lenka Petýrková, Pavlína Chmelařová. -- 1. vyd.
Praha : Generation Europe, 2012. -- 94 s. : il., faksim. ; 23 cm
ISBN 978-80-904974-8-1
4. Finanční gramotnost : analýza zapracování finanční gramotnosti do ŠVP středních odborných škol / [zpracoval řešitelský tým pod vedením Evy Rathouské Grmelové].
Praha : Národní ústav odborného vzdělávání, 2010. -- 35 s. : il. ; 21 cm
ISBN 978-80-87063-32-3
5. Opletalová, Alena, 1978-

Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a středních škol / Alena Oplétalová, Jana Kvintová. -- 1. vydání.

Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. -- 144 stran : ilustrace ; 21 cm. -- (Monografie)
ISBN 978-80-244-4519-9

6. Smith, Peter K., 1943-

Adolescence : a very short introduction / Peter K. Smith. -- First edition.

New York, NY : Oxford University Press, 2016. -- xvi, 136 stran : ilustrace ; 18 cm. --

(Very short introductions ; 475)

ISBN 978-0-19-966556-3

7. Sebepečetí a identita v adolescenci: sociální a kulturní kontext / Mojmír Tyrlik, Petr Macek, Jan Širůček (eds.). -- 1. vyd.

Brno : Masarykova univerzita, 2010. -- 144 s. ; 23 cm

ISBN 978-80-210-5107-2

Články

1. Brevet, Martina

Adolescentní krize identity / Martina Brevet

In: Křesťanská pedagogika. -- Roč. 1, č. 1 (2002), s. 12-14

2. Petrášková, Vladimíra

Pěstování finanční gramotnosti ve vzdělávání středoškoláků / Vladimíra Petrášková. -- Obsahuje bibliografické odkazy: 4

In: Matematika, fyzika, informatika. -- ISSN 1210-1761. -- Roč. 19, č. 3 (2009), s. 141-147

3. Šulavíková, Blanka

Identita v období dospievania

In: Vychovávateľ. - ISSN 0139-6919. - Roč. 54, č. 7 (2006/2007), s. 2-7

4. Finanční gramotnost

In: Moderní vyučování. - ISSN 1211-6858. - Roč. 16, č. 3 (2010), s. 34-37, 40-42

5. Macek, Petr

Adolescence - rodové stereotypy a problém identity / Petr Macek. -- Pozn. o aut. -- Lit. 7

In: Psychologie dnes. -- ISSN 1212-9607. -- Roč. 4, č. 9 (1998), s. 14-15

Podpis studenta:

Datum:

11. 10. 2018

Podpis vedoucího práce:

Datum:

11. 10. 2018